

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vad är det som är så svårt med skapande?

En studie om problematiken med skapande verksamhet

Författare: Christopher F Törnback & Johan Olsson

Handledare: Tarja Häikiö

Uppsats typ C/Examensarbete 15hp

VT08-6030-01

Göteborg: VT 08

Abstract

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	Vad är det som är så svårt med skapande? – En studie om problematiken med skapande verksamhet
Arbetets art:	Examensarbete, LAU370 - 15hp
Författare:	Christopher Fogelmark Törnbäck & Johan Olsson
Termin och år:	VT 2008
Handledare:	Tarja Häikiö
Examinator:	Bengt Lindgren
Sidantal:	43
Datum:	VT 2008 – 25 Maj
Nyckelord:	Skapande verksamhet, estetiska läroprocesser, social-reproduktion, komplexitet, lärande, kreativitet, uttrycksformer

Sammanfattning

Syfte

Syftet med vår studie är att ta reda på vilka variabler som påverkar användandet av skapande verksamhet i skolan med fokus på årskurs 1 – 6. Under vår utbildning har vi vid flera tillfällen fått påpekat för oss att det finns ett motstånd mot skapande verksamhet. Även litteratur vi har läst visar på detta. Den skapande verksamheten är sällan eftertraktad trots samhällets efterfrågan på kreativitet och innovationsförmåga. Med vår studie vill vi finna svar eller en fingervisning på var problematiken ligger när det handlar om användandet av skapande verksamhet.

Metod

Vi har valt att använda oss av en enkätundersökning som instrument för vår studie. Enkäten utformades med hjälp av litteratur inom det kvantitativa forskningsområdet och med inslag ifrån det kvalitativa forskningsområdet. Enkäten delades ut till 50 lärare vid fyra grundskolor. Två av skolorna ligger i ett mer välbärgat område och resterande ligger i ett invandrartätt segregerat område med huvudsak låginkomsttagare som invånare.

Resultat

Resultatet av vår studie bekräftade till en viss del våra föreställningar om att det finns en problematik i användandet av skapande verksamhet i skolan, brist på kompetens, bra lokaler och tid m.fl. När det gäller ämnes status så värderas fortfarande de teoretiska ämnena högre och det är inom det området största delen av tiden läggs i skolan. Resultaten visade dock att det finns ett stort intresse för arbete med skapande verksamhet inom skolverksamheten.

Innehållsförteckning

Förord	1
1.0 Inledning	2
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte	3
1.3 Problemformulering	3
1.4 Metodidentifikation	4
1.5 Materialpresentation	5
2.0 Teoretisk ram	6
2.1 Kort reformpedagogisk historik	6
2.2 Definition av skapande verksamhet	7
2.3 Ämnes status och ämneshierarkier	8
2.4 Bourdieus sociokulturella modell	10
2.5 Vår tankekarta	11
2.6 Social Reproduktion	12
2.7 Beskrivning av de två undersökta stadsdelarna	13
2.7.1 <i>Den välbärgade stadsdelen</i>	13
2.7.2 <i>Stadsdel präglad av låginkomsttagare</i>	14
2.8 Analysmodell	14
3.0 Metod	16
3.1 Val av metod	16
3.1.1 <i>Kvantitet eller kvalitet</i>	16
3.1.2 <i>Pilotstudie</i>	17
3.2 Forskningsetik	17
3.3 Urval av respondenter	18
3.4 Enkätutformning	19
3.4.1 <i>Layout och presentation av enkätfrågor</i>	19
3.4.2 <i>Framtagning av frågor</i>	20
3.5 Distribuering av enkäter	21
3.6 Bortfall	22
3.7 Generaliserbarhet	23
3.8 Reliabilitet	23
3.8.1 <i>Validitet</i>	24
3.8.2 <i>Objektivitet</i>	24
3.9 Bearbetning av data	25
4.0 Resultat	26
4.1 (A)	26
4.2 (B)	26
4.3 (C)	27
4.4 (D)	28
4.5 (E)	30
5.0 Resultatdiskussion	32
5.1 Tradition	32
5.1.1 <i>Kulturellt kapital</i>	32

5.1.2 Utbildningstradition	32
5.1.3 Symboliskt kapital	34
5.2 Social Bakgrund	34
5.2.1 Social klass	34
5.2.2 Ekonomiskt kapital	35
5.2.3 Social reproduktion	35
5.3 Könsfördelning	37
5.4 Kompetenser.....	37
5.5 Tid, rum och resurser	37
5.6 Styrdokumentet	38
5.7 Enkätens brister	38
5.8 Bortfall	40
6.0 Slutord	41
7.0 Referenslista.....	42
8.0 Bilagor	45

Förord

Vi är tacksamma för att vi fick följa upp vårt intresse och göra denna undersökning på det sätt vi önskade. Vi vill tacka ett par personer som har varit stora inspirationskällor för oss. Tarja Häikiö som har ställt upp i vått och torrt, natt som dag när vi har kommit med våra tankar och funderingar samt en del oroligheter. Framför allt för att hon trodde på oss och litade på oss trots hennes till en början skepticism angående vår studiemetod. Ett stort tack till lärarna i kursen Skapande verksamhet som har varit tillmötesgående, välutbildade och motiverande. Utan er hade inte våra tankar runt denna uppsats varit möjliga och vi hade förmodligen skrivit ett arbete om hur klädhängarna i tamburen skall arrangeras på en skola. Vem vet? Det var med stor sorg vi lämnade artisten (Högskolan för Scen och Musik). Sist men inte minst vill vi tacka våra datorer som inte brann upp eller strejkade under vårt arbetes gång.

1.0 Inledning

Vi är två killar, Christopher F Törnbäck och Johan Olsson, som läser åttonde och sista terminen på vår utbildning, Lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet. Vår programinriktning är Människa natur samhälle för tidigare åldrar och har Skapande verksamhet för tidigare åldrar 60hp som andra inriktning.

1.1 Bakgrund

Efter att ha gått lärarutbildningen i fyra år och läst mycket om de skapande ämnena och deras förmåga att lyfta pedagogiken till nya höjder av lärandet är vi fascinerade över att det inte används mer i skolan. Det har funnits tankar kring skapande verksamhet de senaste 100 åren. Det är inget nytt. Redan år 1900 släpptes Ellen Keys bok *Barnets århundrade* där hon skriver om leken som läromoment, barns individuella lärande och mer praktiska inlärningsmetoder.¹ Under de kurser som vi har läst i vår utbildning har det varit skapande inslag i samtliga, även i de rent ämnesteorietiska kurserna. Appliceras verkligen det som lärs ut på universitetet i skolan? Vi lär oss hur vi skall vara, styrdokumentet visar vad och hur vi skall undervisa i skapande men varför stämmer inte detta med verkligheten?² Dessa tankar är något som har intresserat oss länge och gav oss idén till att göra en studie om skapande verksamhets fotfäste i skolan.

Det har bedrivits ytterst lite forskning om skapande verksamhet i skolan och det har knappt bedrivits någon forskning om kreativitet i skolan över huvud taget.³ Den forskning som har gjorts har bedrivits framför allt inom bild och musik, vilka främst räknas som de estetiska ämnena i skolan.⁴ Eftersom forskning inom området är väldigt knapp vet vi väldigt lite om kreativiteten i skolan. Detta kan man uttyda ur den lilla forskning som finns.⁵ Karin Dahl och Göran Folin skriver i *Föreningen kritisk utbildningstidsskrift, kreativitet/temaredaktion i Krut* att skolan inte utvecklar den kreativitet som finns utan är istället väldigt duktiga på att avveckla den.⁶

Detta kan vi se tendenser till i vår tidigare yrkesverksamhet på detta fält och inom vår verksamhetsförlagda utbildning, det finns en brist på kreativitet och skapande i skolan och kunskaperna mäts istället genom teoretiska färdigheter. Om det hade funnits mer forskning om problematiken bakom skapande och kreativitet i skolan hade det kanske skett en förändring. P.g.a. att denna forskning saknas till stor del bemöts vi i yrkeslivet av skepticism och undran över vad vår kompetens inom skapande verksamhet kan bidra med i skolan. I kursen Skapande verksamhet för tidigare åldrar II på lärarutbildningen hade vi en delkurs där

¹ Key, Ellen: *Barnets århundrade*. Stockholm 1900

² Lpo94, Skolverket

³ Malmros, Bengt: *Kreativiteten och kritdammet*. Umeå 2000 s. 37

⁴ Ibid.

⁵ Se ex. Malmros, B 2000, Lindström, Lars: *Creativity: What is it? Can you assess it? Can it be taught?* International journal of art & design education Vol 2006:1, s. 50-70

⁶ Dahl, Karin & Folin, Göran: *Föreningen kritisk utbildningstidsskrift, kreativitet/temaredaktion i krut* Stockholm 1989:53 s. 7

vi blev tränade i att kunna motivera våra färdigheter och behovet av kunskaper i skapande ämnen i skolvärlden. När vi började läsa skapande verksamhet fick vi höra att våra kunskaper i skapande verksamhet inte kommer att bli bemötta med öppna armar i skolvärlden fastän samhället skriker efter just förmågor som kreativitet och flexibilitet. Det samhället efterfrågar idag med tanke på globaliseringen som sker nu är just kreativitet, innovationskraft och entreprenörskap.⁷

Vårt intresse för fältet ledde oss ner till Reggio Emilia där vi fick se och erfara skapande verksamhet på hög nivå på daglig basis vilket vi blev mycket imponerade av. Vi ställde oss då frågan, vad är det som är så svårt med skapande verksamhet? Vi kom fram till att göra denna studie som examinationsarbete i slutet på vår utbildning för att försöka få ytterligare kunskap om den problematik och det synsätt till skapande som vi snart kommer att möta i skolvärlden.

1.2 Syfte

Vår erfarenhet som grundar sig på vår skolgång, verksamhetsförlagda utbildning och tidigare yrkeserfarenheter inom detta fält har lett oss till ett ökat intresse för det kreativa i skolan, och den skapande verksamheten. Vi tycker oss ha upplevt stor brist på engagemang, intresse och en viss del kunskap inom området vilket har lett oss till att undra över varför skapande verksamhet verkar förbises i skolan. Vårt syfte är att undersöka detta förhållande. Vi anser att skapande verksamhet inte har fått fotfäste i skolan och vi vill undersöka om det är så. Är det så vill vi även veta varför.

Resultatet av denna studie hoppas vi kunna ge en indikation på hur det ser ut i skolorna på de områden vi har varit verksamma inom under vår utbildning. Det har gjorts relativt lite forskning på området tidigare och vi hoppas att denna studie skall väcka nyfikenhet och intresse för att fortsätta diskursen och forskning om skapande verksamhet i skolan. Genom att analysera våra enkätsvar med en sociokulturell ansats syftar vår undersökning till att redogöra för eventuella hinder och problem som skapande verksamhet står inför.

1.3 Problemformulering

Vår huvudfrågeställning är:

Vilka faktorer bygger användandet av de skapande ämnena i skolan på? Med fokus på årskurs 1 – 6.

Genom att framställa och genomföra en enkätundersökning om skapande verksamhets användningsfrekvens och position i skolan vill vi få svar på varför skapande verksamhet inte har fått fäste i skolvärlden eller om våra antaganden är felaktiga. Vi vill också veta vilka variabler som spelar in när det gäller användandet av de skapande ämnena, t.ex. kunskaper,

⁷ Malmros, 2000 s. 40. se även Tinagli, 2007 s. 8.

tillgångar, intresse. Dessa frågeställningar hjälpte oss fram till vår titel som är ”Vad är det som är så svårt med skapande verksamhet?”

Återkommande teman i studien är:

- Skapande verksamhet i skolan
- Social reproduktion (Begreppet förklarar förhållandet mellan positioner och status och dess reproduktion, enligt Bourdieus teorier, vidare förklaring sker i avsnitt 2.4 Social reproduktion)
- Skillnader mellan områden med högre social status och täta, invandrarsegregerade låginkomstområden
- Brist på tidigare forskning

1.4 Metodidentifikation

Under de första veckorna studerade vi litteratur och kom fram till att en enkätundersökning passar som instrument för vårt syfte. Vi ville göra en undersökning på ett specifikt urval människor för att få en generaliserbar bild. När vi läste *Enkäten i praktiken* av Göran Ejlertsson fann vi att det fanns fler fördelar med en enkätundersökning utifrån vårt syfte än med någon annan metod.⁸

Gången i enkätundersökningen skiljer sig principiellt inte från gången i vilken annan undersökning som helst av forsknings- eller utredningskaraktär. Man måste inleda sin undersökning med att tänka igenom och skriva ner de problemområden som man ämnar ägna sig åt. Det är ur det egentliga problemformuleringarna som ett frågebatteri så småningom växer fram. Ju mer detaljerad man är och ju mer diskussioner man för i det inledande skedet, desto enklare blir det senare arbetet med frågorna. Man måste ha klart för sig syftet – i en djupare mening – med enkätundersökningen.⁹

I enkätundersökningen deltar fyra skolor i västra Göteborg, en välbärgad stadsdel och en stadsdel som präglas av invånare med invandrarbakgrund, segregation och låginkomsttagare. Av de fyra skolor som deltog gick enkäten ut till årskurs 1 till 6 lärare. De två skolorna som ligger i det område som präglas av låginkomsttagare skrivs som Skola A och Skola B medan de två skolorna i det mer välbärgare området skrivs som Skola C och Skola D. Samtliga lärare som deltog i studien samt rektorerna på skolan blev informerade om att vi behandlar enkätsvaren med total konfidentialitet och att uppgifterna i enkätsvaren endast kommer att användas för vår studies syfte. Vi kunde inte utlova anonymitet eftersom vi känner några av lärarna och möjligheten finns att vi känner igen deras handstil samt svar på enkäterna.

Vi har utformat en analysmodell efter Bourdieus sociokulturella teorier och med hjälp av hans begrepp *kulturellt- och ekonomiska kapital* analyserar vi våra enkäter. Det kulturella kapitalet är vad för sorts kultur som finns tillgängligt inom stadsdelen och skolorna. Det ekonomiska kapitalet handlar om hur högt kapital invånarna i stadsdelen innehar samt vilka ekonomiska resurser som läggs på kultur.

⁸ Ejlertsson, Göran: *Enkäten i praktiken*. Lund 2005 s. 11.

⁹ Ejlertsson, 2005 s. 15

1.5 Materialpresentation

Vi har läst litteratur och sammanställt en enkätundersökning. Enkätresultaten redogörs för i kapitel 4.0 och diskussion runt resultaten genomförs i kapitel 5.0 och 6.0.

Som metodikböcker har vi använd följande:

Framställande av enkäten:

Göran Ejlertssons *Enkäten i praktiken* och Jan Trosts *Enkätboken* har vi använt som guider och riktlinjer vid framställning av enkäten och i teoribearbetningen runt själva forskningsmetoden.

Böcker om forskningsmetodik:

Följande litteratur har vi använt som metodböcker, framför allt till vår metod del. De har även varit till hjälp med uppsatsens upplägg och gett oss information om hur vi skall bedriva vår studie samt vilka fällor som finns: Bell, Judith *Introduktion till forskningsmetodik*, Paulsson, Ulf, *Uppsatser och rapporter*, Wallén, Göran *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*, Merriam B, Sharan *Fallstudien som forskningsmetodik*, Backman, Jarl *Rapporter och uppsatser*, Stukat, Staffan *Statistikens grunder*, Vetenskapsrådet, Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

Teoretisk befästning:

Detta material har dels befäst våra teorier samt gett oss inspiration till vidare tankar och idéer: Jonsson, O Jan *Utbildning, social reproduktion & social skiktning*, Lindquist, Gunilla *Från fakta till fantasi*, Bourdieu, Pierre *Kultur sociologiska texter*, Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude *Reproduction in Education, Society and Culture*, Key, Ellen *Barnets århundrade*, Malmrot, Bengt *Kreativiteten och kritdammet*, Lindström, Lars *Creativity: What is it? Can you assess it? Can it be taught?* Dahl, Karin & Folin, Göran *Föreningen kritisk utbildningstidsskrift*, Tinagli, Irene *Sweden in the creative age*, Thavenius, Jan *Utgå från kultur*, *Pedagogiska magasinet*, *Nationell Utvärdering 2003*, Lpo94, material från Skolverket, Statistiska centralbyrån, GR Gymnasievalet pressmeddelande och *Göteborgs Posten*.

2.0 Teoretisk ram

Här avser vi redogöra för vårt material och vår analysmodell samt vilka teorier som ligger bakom denna. Vi redogör även för våra tankar som fört oss fram till studien och hur vi använder oss av dessa för att ta fram vår analysmodell. Vi vill även presentera vår definition av skapande verksamhet och estetiska läroprocesser för att vi skall ha en gemensam referensram genom denna studie.

2.1 Kort reformpedagogisk historik

I början av 1900-talet kom idéer om en så kallad barnkammare (Kindergarten) som Friedrich Fröbel var upphovsman till.¹⁰ Han var upphovsman till en ny metod, så kallad arbetsmedelpunkt, som också kom att präglade det tidiga förskolearbetet i Sverige. Barnen samlades kring ett ämne och arbetade med detta under en längre tid.¹¹ Denna metod kom sig dock att bli ifrågasatt i Sverige runt 1930-talet, nu ville man ha något som kallades aktivitetspedagogik som var en utveckling av Frøbels förmedlingspedagogik. Elsa Köhler utvecklade Frøbels metod genom att införa utvecklingspsykologin i förmedlingspedagogiken. Aktivitetspedagogiken ersatte Frøbels arbetsmedelpunkt och förmedlingspedagogik och under denna tid byter även namnet på arbetsmedelpunkt till intressecentrum ”för att visa att det gällde barnets spontana val av intresseområde”.¹² Frøbels förmedlingspedagogik satt dock djupt rotat i vårt system så aktivitetspedagogiken blev inte införd förrän på 1960-talet. Denna pedagogik var grundad på en dialog mellan pedagogen och barnet. Pedagogiken har sin grund i Piagets kognitiva teori och Erikssons psykoanalytiska teori.¹³ I denna nya form får barnet större frihet och lär sig via sitt eget intresse. Under 1980-talet var det aktivitetspedagogikens tur att bli starkt kritiserad. Det nya var nu att gå tillbaks till det gamla, aktivitetspedagogiken ansågs vara för frigjord.¹⁴ Nu skulle det arbetas med teman. Teman blev den nya formen av pedagogisk verksamhet och den infördes i och med det *Pedagogiska programmet* 1975, det moderna på denna tid var att ämnena inte skall vara begränsade. Därför infördes teman som sträcker sig över flera ämnen.¹⁵ Det finns två arbetsområden inom temaformen, probleminriktad och kunskapsinriktad.¹⁶ Det uppstod dock en problematik med att arbeta probleminriktat. Pedagogiken inom detta område visade sig vara komplicerad vilket medförde att den kunskapsinriktade arbetsformen blev den form som har dominerat och definierat temaarbetet under en längre tid. Detta resulterade i en regression till det gamla tankesättet, kunskapsförmedlingen.

Att det finns en positivistisk kunskapssyn bakom temaarbetet märks bl a genom valet av teman från omvärlden – synbar fakta ur den vuxnes perspektiv. Den vuxne förmedlar också givna fakta, sätter upp mål och planerar inläringen steg för steg. I

¹⁰ Fröbel föddes 1782 i furstendömet Schwarzburg-Rudolstadt, Thüringen som idag tillhör Tyskland

¹¹ Lindquist, Gunilla: *Från fakta till fantasi*. Lund 1989 s.12

¹² Lindquist, 1989 s.13

¹³ Lindquist, 1989 s.14

¹⁴ Lindquist, 1989 s.14

¹⁵ Lindquist, 1989 s.14

¹⁶ Lindquist, 1989 s.16

det pedagogiska programmet understryks behovet av en noggrann planering av mål och medel. [...] Förmedlingspedagogiken är tydlig. Det är inte tal om att barnet söker och skapar sina egna föreställningar.¹⁷

De skapande ämnena fick dock ingen slagkraft förrän man på 1980-talet började uppmärksamma Reggio Emilia pedagogiken som bedrivs i Italien. Denna form av pedagogik har inspirerat svensk förskola mycket det senaste årtiondet men man har dock inte adapterat hela filosofin. Förskolan har även influerats av Maria Montessoris pedagogik. I ren form är Montessori-pedagogiken inte en förespråkare för skapande verksamhet men på svenska förskolor och skolor har man endast tagit till sig vissa delar av pedagogiken. De förskolorna och skolorna som är Montessoriinriktade är snarare mer inspirerade av pedagogiken och har infört mer fria arbetsformer och skapande inslag i den svenska formen. Trots inspirationen ifrån Montessori och på senare tid Reggio Emilia är det fortfarande svårt att få in de skapande ämnena, först och främst är det förskolan som har tagit till sig dessa arbetsformer och omsatt dem i praktiken.

2.2 Definition av skapande verksamhet

Vår definition av skapande verksamhet är de fem uttrycksformer som lärs ut vid Lärarutbildningen på Göteborgs Universitet i kursen Skapande verksamhet för tidigare åldrar. Dessa uttrycksformer är, drama, musik, bild, rytmik och dans. Genom att använda dessa fem former i undervisningen som ämnen för sig eller som integrerade ämnen undervisar man genom estetiska läroprocesser. Estetik definieras av National Encyklopedin på många olika sätt beroende på vilken filosofisk eller vetenskaplig ansats man har. Den definition som vi anser stämma överens med vårt syfte har en filosofisk ansats och definieras på följande sätt:

De vanligaste betydelserna är: [...] filosofisk undersökning av problem, begrepp och förutsättningar vid tal om konst och konstupplevelser, varvid "konst" används i vid mening och inkluderar bildkonst, litteratur, musik, film, teater jämte estetiska objekt av skilda slag,¹⁸

National Encyklopedin definierar ordet process som ett "förlopp som innebär att något förändras eller utvecklas."¹⁹ Detta kan tolkas som att när en individ genomgår en estetisk läroprocess utvecklas eller förändras individen med hjälp av estetiska medel som t.ex. litteratur, musik, teater m.fl.

Flertalet forskare har försökt sig på definierandet av estetiska läroprocesser men verkar inte kunna ta fasta på vad det är enligt vår förståelse. Jan Thavenius skriver att individen i estetiska läroprocesser inte söker sin väg och identitet i ett färdiggjort mönster.²⁰ I SOU1999: 63 *Att lära och leda* benämner författarna estetisk kunskap på detta sätt: "Estetisk kunskap, som per definition svarar mot 'den kunskap man får genom sinnena'"²¹ Men vi har inte

¹⁷ Lindquist, 1989 s.23

¹⁸ National Encyklopedin, sökord "estetik"

¹⁹ National Encyklopedin, sökord "process"

²⁰ Thavenius, Jan: *Utgå ifrån kultur, pedagogiska magasinet* 2004 s. 10 - 14

²¹ SOU 1999: 63 *Att lära och leda*. Statens offentliga utredningar (SOU) 1999 sid. 55

lyckats hitta en tillfredsställande definition på estetiska läroprocesser. Därför valde vi att utelämna en definition av estetiska läroprocesser i vår enkät.

2.3 Ämnes status och ämneshierarkier

Innan vi utformade enkäten funderade vi på vilka faktorer som ett ämnes status vilar på i förhållande till andra ämnen, det vill säga dess ämneshierarkiska position. Eftersom vi har valt att ha ett sociokulturellt perspektiv i vår studie så har vi läst Pierre Bourdieus *Kultursociologiska texter*.

Kunskaperna inom skolan är intersubjektiva, kunskaperna som finns bygger på att erfarenheterna som personalen besitter är jämförbara om kommunikation existerar. Figur.2 handlar om interaktion mellan personal och samhälle. Den visar på den komplexitet skapande verksamhet står inför. På nationell nivå klubbas styrdokumentet igenom av regeringen, där uppnåendemål och strävandemål bestäms. Detta ger oss läroplanerna. Om vi följer ordet läroplaner i figur.2 ser vi att dessa sätter en norm för lärarnas utbildning. Lärarnas utbildning (beroende på när lärarna examinerades har de olika utbildningsfilosofier med sig) påverkas av deras eget intresse, men lärarna kan tvingas åt det ämneshierarkiska hållet p.g.a. av efterfrågan på dessa kunskaper i samhället, t.ex i matematik eller svenska.²² Ämneshierarkin är direkt kopplad till lärarnas utbildning och beroende på vilken upplevelse av skapande ämnen de har under sin utbildning skapar de en attityd till ämnet.²³ Attityden i sin tur skapar en status som genererar en klassificering. Beroende på statusen hos skapande verksamhet drabbas lärarna ekonomiskt, vilket i sin tur kan leda tillbaka till bl.a. ämneshierarkin.²⁴ Detta är ett av leden i figur.2. Man kan välja vilket ord man vill i figuren och följa dess bana och se vart beroendebasis finns. SOU1999: 63 *Att leda lära och leda* skriver författarna om skillnaden mellan estetiska och teoretiska ämnen.

I skolan har de teoretiska ämnena skiljts från de praktiska och de estetiska har tillsammans med de praktiska förts samman till ett praktiskt- estetiskt ämnesområde. Inom de teoretiska ämnena utgör texten den dominerande presentationsformen. Den praktiska och den estetiska kunskapen uttrycks däremot vanligtvis via andra medel. De teoretiska ämnena ger en kunskap i form av vetande om världen medan de estetiska och praktiska associeras med kroppslig färdighet och känslomässiga upplevelser.²⁵

De ämnesteoretiska ämnena har det lättare i skolvärden. Vill du däremot arbeta med skapande verksamhet måste du hitta ett sätt att integrera det skapande med det ämnesteoretiska. Ämnen som redan innehar en hög position i hierarkin som t.ex. svenska bygger inte på samma komplexitet (som visas i figur.2) utan har klarare direktiv (Efterfrågan → Mål → Resultat). I Sverige behöver du kunna svenska för att kunna klara dig i samhället och på arbetsmarknaden.

²² Matematik och Svenska är kärnämnen i skolan, alla måste lära sig dessa ämnen.

²³ 2006 blev det obligatoriskt för lärarstudenter som utbildar sig till grundskolelärare att läsa svenska och matematik, innan kunde man som lärarstuderande läsa t.ex. breddning i skapande verksamhet på detta halvår men detta är inte längre valbart.

²⁴ Kärnämnen värderas högre ekonomiskt än skapande ämnen.

²⁵ SOU 1999: 63 s. 56.

Då lärarna får bedöma vilka moment från kursplanens mål som eleverna måste klara för att få betyget Godkänd, menar näst intill samtliga att det för läsningens del är nödvändigt att kunna läsa en skönlitterär bok. Att kunna framföra sin åsikt muntligt, kunna redovisa muntligt och skriva egna berättelser anses också nödvändigt av nästan samtliga lärare.²⁶

Ytterligare bevis på att skapande verksamhet stöter på komplikationer när det handlar om skapandets befestning i skolan är att det endast finns ett uppnåendemål i styrkdokumentet (Lpo94) som handlar om skapande verksamhet. ”Skolan ansvarar för att varje elev eftergenomgången grundskola [...] har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud.”²⁷ Är man inte intresserad av skapande verksamhet som klasslärare kan man lätt förbise detta mål i sin undervisning och lämna över detta till lärarna inom t.ex. bild eller musik. Är man en lärare som är intresserad av skapande verksamhet finns det gott om tolkningsbara meningsbyggnader som gör det lätt att motivera användandet av skapande. Problematiken ligger i att man har lika lätt att ”tolka bort” skapandet som klasslärare.²⁸

Vi har även uppfattat en bristande kompetens inom de skapande ämnena. Nationell Utvärdering 2003 visar att 40- till 50 % av eleverna i undersökningen anser att deras lärare undervisar bra i bild och musik medan 10 till 15 % anser att lärarna undervisar dåligt.²⁹ Trots detta visar GR utbildnings pressmeddelande 2005 angående gymnasieantagningen att det estetiska programmet ligger på tredje plats i antal sökande.³⁰

Bourdieu är känd för sina teorier kring begreppet *habitus*. Varje människa ger upphov till sitt eget habitus beroende på dess upplevelser och kunskaper, dessa egenskaper sätts sedan ett värde på av marknaden som bestämmer om dessa egenskaper har något kapitalvärde. I vårt syfte är det framför allt klassshabitus som är intressant. Klassshabitus kan definieras som människors sätt att agera i olika sociala situationer. Beroende på vilken klass man tillhör drar Bourdieu slutsatsen att man agerar efter oskrivna regler och lagar som råder inom denna klass.³¹ Om vi sätter detta i kontext till vårt arbete så är ett ämnes status i skolan inte av något värde i sig utan allmänhetens erkännande av ämneshierarki som ger t.ex. matematik och svenska så hög status. Bourdieu använder möbelmakaren Sanz’ som exempel för att beskriva detta förhållande.

Sanz’ soffor och fåtöljer är tapetsörsmöbler. Det finns inte två exakt likadana. Modellerna är inte stilmodeller som ”anpassats” för en ungefärlig maskinell tillverkning. De är handgjorda som förr i världen. Tillverkade för att ge er långvarig glädje.³²

²⁶ Nationell Utvärdering: Statens offentliga utredningar 2003 s. 68

²⁷ Lpo94, Skolverket

²⁸ Lpo94, se exempel: ”Skolan skall sträva efter att varje elev [...] utvecklar nyfikenhet och lust att lära,” s. 9

²⁹ Nationell Utvärdering 2003 s. 80

³⁰ GR Gymnasievalet pressmeddelande 050204 Finns att hämta på

<http://www.gr.to/download/18.1580a7b011199b8961a80002018/Pressmeddelande+-+Gyintagningen+-+2005-02-03.pdf>

³¹ Bourdieu, Pierre: *Kultursociologiska texter*. Stockholm 1986 s. 291 – 304

³² Bourdieu, 1986 s. 83

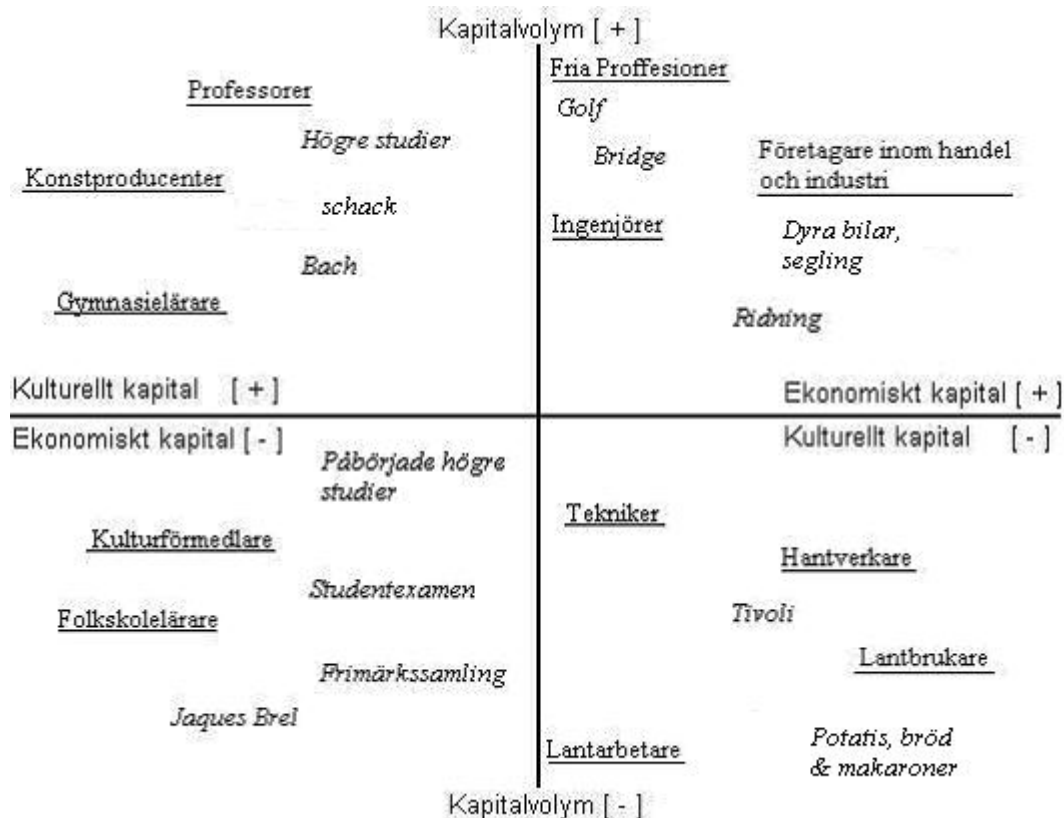
Det är inte Sanz' möbler som ger honom eller möblerna hög status utan allmänhetens erkännande till Sanz' konst.

2.4 Bourdieus sociokulturella modell

Bourdieu har gjort en kartläggning som heter "Rummet av sociala positioner" och "Rummet av livsstilar". Enkelt sagt kan man säga att han har kartlagt olika "yrkesgrupper" och lagt dessa i ett koordinatsystem. Detta koordinatsystem pekar på vilken form av kapital dessa "yrkesgrupper" äger, kulturell, ekonomiskt och mängdmässigt.

Den horisontella axeln i systemet visar på fördelningen mellan ekonomiskt och kulturellt kapital och den vertikala anger mängden. Modellen är som sagt en förenkling och vi har valt de yrken och fritidssysslor som står med i modellen för att vi och våra läsare skall kunna identifiera sig med dessa. De understruckna orden i koordinatsystemet är yrken och de kursiva orden är fritidssysslor och underhållning som de närliggande yrkesutövarna kan tänkas ha råd med. Modellen menar inte att alla som är *professorer* lyssnar på *Bach* och alla *lantbrukare* går på *tivoli* utan visar snarare på en generalisering som lätt kan göras med hjälp av ekonomiskt och kulturellt kapital. Nedan har vi gjort en förenkling av modellen.

Figur. 1

33

Med hjälp av denna modell kan vi bestämma våra studieobjekts kulturella- och ekonomiska kapital. Det mer välbärgade området vi undersökt hamnar långt uppe och i mitten av modellen

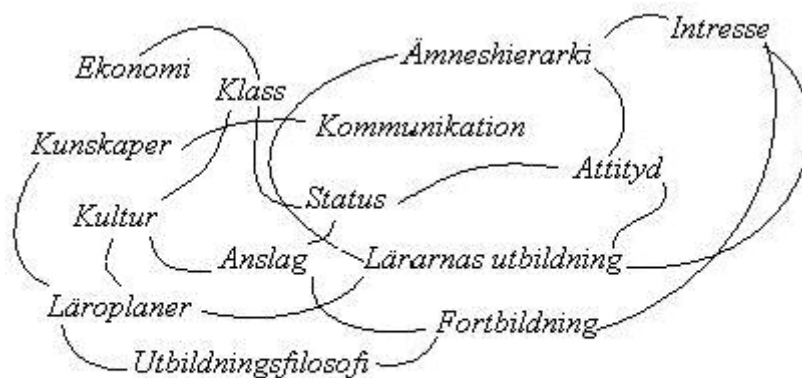
³³ Bourdieu, 1986 s. 282.

eftersom de har både ett stort ekonomiskt- och kulturellt kapital. Vi vet att invånarna i detta område bor i villor och generar därför relativt höga inkomster. Vi vet även att de har fritidssysslor som är dyra som t.ex. båt, golf och ridning. När vi har denna information kan vi placera in skolorna i det mer välbärgade området och själva området högt upp i modellen tillsammans med t.ex. *Golf* som vi märkt ut. Den andra stadsdelen som präglas av låginkomsttagare och invandrarsegregering arbetar med kulturpedagoger som ger skolorna ett relativt högt stående kulturellt kapital och vi kan då placera in skolorna till vänster i modellen. Stadsdelens invånare har dock ett lågt ekonomiskt kapital och kan inte inhandla det kulturella utbud som den mer välbärgade stadsdelen har tillgång till och hamnar därför längre ner i modellen.

2.5 Vår tankekarta

Efter att vi studerat ovanstående kartläggning kom vi fram till figuren som presenteras nedan. Figuren är baserad på våra egna observationer och tankar samt Bourdieus teorier och illustrerar den komplexitet som skapande verksamhet är utsatt för i skolan enligt vår mening. Det är många faktorer som alla är beroende av varandra. Vi har utgått ifrån kulturen som ett svävande kulturellt kapital. Beroende på vem som är intresserad och vilka köpare som är i omlopp, t.ex. skolor m.m. så får kulturen hög eller låg status. Säljer Göteborgs Universitet kulturen till skolorna så får den högre status än om t.ex. Ewas knyppehörna säljer den. Om vi ser på ordet *kultur* i modell nedan ser vi hur kulturen får olika värde/status beroende på hur läroplanerna skrivs eller vilka anslag den får samt vilken klass som är intresserad av kulturen.³⁴

Figur. 2

Tankekarta - Skapande verksamhet

Figuren är uppbyggd på "beroendebasis" som nämnts ovan.³⁵ Kunskaperna som krävs för att kunna nyttja skapande verksamhet i skolan är beroende av individernas interaktioner med varandra. På en skola är alla individers kunskaper samlade, kunskaperna finns så att säga

³⁴ Bourdieu, 1986 s. 148-155

³⁵ Beroendebasis – De olika områdena eller som i samhällsvetenskapen kallas subjekten, måste behandla varandra på tillfredsställande sätt för fortsatt överlevnad. Relationen kan lika gärna vara positiv som negativ, den handlar *endast* om parternas överlevnad.

sociokulturellt. Med sociokulturella kunskaper menar vi att individerna på skolan delar med sig med varandra, ”alla bidrar med sin del i bokhyllan”. Peter Illi beskriver den sociokulturella kunskapen på följande sätt:

I det sociokulturella perspektivet uppstår kunskap i sociala praktiker – varifrån steget inte är långt till att kunskap är vad helst en grupp kommer fram till – och kunskap förvaltas i artefakter som spadar och fickräknare.³⁶

2.6 Social Reproduktion

Konceptet med social reproduktion är att hierarkiska positioner och förhållanden blir reproducerade från en generation till den andra.³⁷

Bestämningen *social reproduction* [...] emanerar ur Marx' beskrivning av varuproduktionernas effekter för det kapitalistiska samhällets fortbestånd. Marx hävdar att det kapitalistiska produktionssättet inte bara producerar varor, utan skapar och återskapar den antagonistiska relation mellan kapitalister och arbetare.³⁸

Pierre Bourdieu och Jean-Claude Passeron skriver i *Reproduktion in Education, Society and Culture* att pedagogernas handlande reproducerar den dominanta kulturen och därmed reproduceras även den maktstruktur som samhället har. Det dominanta skolsystemet i relation till maktstrukturen tenderar att legitimera och monopolisera ett symboliskt grepp och säkra det dominanta skolsystemet. Med andra ord, makten stannar där den ligger.³⁹

Det finns *tre dimensioner* inom den sociala reproduktionen, den första dimensionen i den sociala reproduktionen är: *positioner*. Här menar Jan O. Jonsson att oavsett vilka individer som tar plats i skolan är de sociala skikten de samma. De spelar ingen roll vilka samhällspositioner individerna som läser Samhällsvetenskap på gymnasiet har för att programmets status och position förblir densamma.

Den andra dimensionen i ordningen är *Reproduktionen av agenter*. Agenternas uppgift är att fylla t.ex. Samhällsprogrammet med individer.

En idealtypisk bild av reproduktionen av agenter är att ”rätt” mängd individer lär sig ”rätta” förhållningssätt och inhämtar ”rätta” kunskaper och färdigheter, för att ”passa in” i den befintliga klasstrukturen, samt att de där efter också finner, eller tilldelas dessa positioner (”rätt man på rätt plats”).⁴⁰

Den tredje och sista dimensionen i den sociala reproduktionen är en *förlängning av den andra dimensionen* eller som Jonsson benämner det som ett specialfall. Det handlar om vilket socialt

³⁶ Illi, Peter: *Skolan ska inte vara verktyg för indoktrinering* Publicerad i pedagogiska magasinet 060829

³⁷ Jonsson, J.O: *Utbildning, social reproduktion & social skiktning*. Stockholm 1988 s. 9.

³⁸ Jonsson, 1988 s. 9

³⁹ Bourdieu Pierre & Passeron Jean-Claude, *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Newbury Park 1990. s 6.

⁴⁰ Jonsson, 1988 s. 11

ursprung individen har, detta kallar Jonsson för *intergenerationell klassreproduktion*. På ren svenska betyder detta att tjänstemannaklassens barn i regel blir tjänstemän medan arbetarklassens barn förblir arbetare.⁴¹

Ett av argumenten bakom detta är att själva positionerna utövar sådant inflytande på de personer som upprätthåller dem, att dessa individers karaktäristiska i stort sätt blir betydelselösa för att förstå klasskonflikter och sociala ojämlikheter. Individer uppträder främst som bärare av strukturella bestämda egenskaper.⁴²

Vidare skriver Jonsson att skolan och målen skapar en produkt (eleven) som produceras av programmets (styrdokumentens) kunskapssyn.⁴³

I hemmet överförs föräldrarnas människosyn och status till barnen, enligt Jonsson är skolan den sista instansen för att motverka den medfödda egoismen (habegär).⁴⁴ Här skall elevernas egoism brytas ner och göra dem till sociala, funktionella medborgare.⁴⁵ Han menar vidare att det rådande systemet med den tröga immobilitet som social reproduktion utgör gynnar enbart de dominerade klasserna (tjänstemannaklasserna, tjänstemannaklassens barn har en tendens till att bli tjänstemän).⁴⁶

Med ovanstående vill vi understryka betydelsen av den sociala reproduktionen eftersom den är av stor vikt i vår analysmodell som presenteras i kapitel 2.5 - Analysmodell.

2.7 Beskrivning av de två undersökta stadsdelarna

Vi har utför vår enkätstudie i två stadsdelar på fyra skolor, som tidigare nämnts ligger två av skolorna i en invandrantät stadsdel och de andra två ligger i en intilliggande stadsdel som är ansedd som en mer välbärgad stadsdel. Lärarna på de två skolorna i det invandrantäta området uppger att de får lägga mycket tid på baskunskaper, såsom svenska, matematik, moral, etik och vanliga uppförande frågor.

Här nedan presenterar vi stadsdelarna där skolorna i studien låg. Vi presenterar dem utifrån Bourdieus teorier om kulturellt- och ekonomiskt kapital.

2.7.1 Den välbärgade stadsdelen

Denna stadsdel befolkas huvudsakligen av medel- och överklass medborgare. Majoriteten av bostäderna i området är villor och hus. Området ligger nära havet så det är inte ovanligt med båtplats och båt. Eleverna som går på de två skolor vi undersökt i detta område har fritidssysslor såsom tennis, ridning, golf och segling. Invånarna i stadsdelen har ett högt ekonomiskt kapital och enligt Bourdieus teorier och även ett högt kulturellt kapital med tanke på de fritidssysslor eleverna har efter skolan. I Bourdieus koordinatsystem (figur.1) är

⁴¹ Jonsson, 1988 s. 11

⁴² Jonsson, 1988 s. 11

⁴³ Jonsson, 1988 s. 11-12.

⁴⁴ Egoism: Skolans uppgift är att plocka bort det medfödda habegäret (egoism) och göra eleverna solidariska och empatiska mot varandra. Man skall vara solidariskt mot människor, även dem utanför sin närmaste krets.

⁴⁵ Jonsson, 1988 s. 13

⁴⁶ Jonsson, 1988 s. 11

stadsdelen och skolorna placerade långt upp och i mitten tillsammans med *Fria professioner* som är markerade i modellen.

2.7.2 Stadsdel präglad av låginkomsttagare

Denna stadsdel befolkas huvudsakligen av låginkomsttagare och är invandrarsegregerad. Det finns ett antal radhusområden men majoriteten bor i hyreskomplex. Efter skolan spelar eleverna fotboll eller basket i den lokala sportklubben. En annan populär aktivitet är att bara ”hänga” och ”dra omkring” i området. Skolorna i detta område har ett aktivt samarbete med kulturpedagoger. Kulturpedagogerna erbjuder tjänster som t.ex. dans, drama, musik och bild i olika konstellationer. Många av klasserna på skolorna arbetar med kulturpedagogerna minst en gång i veckan. Enligt Bourdieus teorier är detta en stadsdel med lågt ekonomiskt kapital. Skolornas aktiva samarbete med kulturinstitutioner ger dem dock ett relativt högt kulturellt kapital. Detta kulturella kapital förvärfvas inte i hemmen utan blir förmedlad via skolan. I Bourdieus koordinatsystem (figur.1) ligger denna stadsdel och skolorna i den nedre vänstra rutan tillsammans med *kulturförmedlare* och *folkskolelärare*.

2.8 Analysmodell

För att kunna analysera enkäterna riktigt har vi samlat utdrag från skolornas kommunala ekonomi. Vi har tagit reda på hur pengar distribueras från stadsdelsnämnden till olika kulturändamål och vilket kulturutbud stadsdelarna har tillgång till lokalt.

Det var en stor skillnad mellan ekonomin mellan de två stadsdelarna. I det invandrantäta området fick skolorna stort tillskott p.g.a. att majoriteten av lärarna på skolorna har arbetat väldigt länge samt att de har en övervägande del elever som läser svenska2 och hemspråk. När vi pratat med rektorn för en av skolorna i det invandrantäta området sa denne att ha gamla, erfarna genererar högre löner. Därför får han ett extra ekonomiskt bidrag. Nedan presenterar vi siffrorna som vi fått ta del av från respektive stadsdelsnämnd.

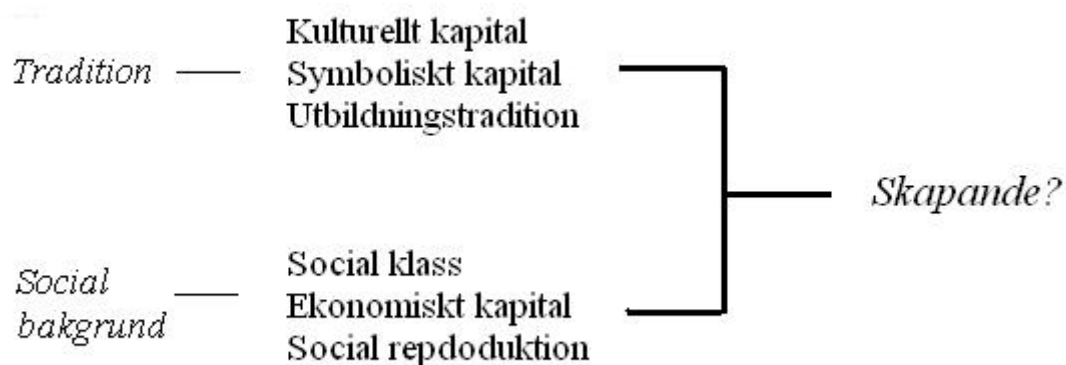
Figur. 3

Skola	Budget/Elev – per år	Budget skola / termin	Kultur och vidareutv.
A	32 664 sek	4 622 350 sek	48 750 sek
B	31 754 sek	3 234 155 sek	37 500 sek
C	2050 sek	315 500 sek	550 000 sek*
D	2050 sek	259 000 sek	550 000 sek*

* Denna summa söker skolorna ur för endast kulturanslag, vi fick ej uppgifter om kompetensutvecklingspengar ifrån SDN i det mer välbärgade området.

I vår studie belyser vi skolan utifrån Bourdieus koordinatsystem, där varje enskild individ har sin position p.g.a. sitt intresse eller symboliska kapital. Med hjälp av detta har vi tagit fram vår analysmodell som skall hjälpa oss att analysera den skapande verksamhetens position i skolan.

Figur. 4

Tradition

Vad finns det för *utbildningstradition* på skolan? Med detta menar vi vilken utbildning lärarna har och vilken erfarenhet som finns. Här kommer även det *kulturella kapitalet* in. Vilket kulturellt kapital äger skolan, vilka resurser finns? Under utbildningstraditionen räknar vi även in förändringar i de nationella styrdokumentet. Med *symboliskt kapital* menar vi vilka kunskaper och vilket medvetande lärarna på skolorna äger om skapande verksamhet. Samtliga skolor vi har besökt har tillgång till ett bibliotek, i stadsdelen och på skolorna. I det invandrartäta området arbetar lärarna mycket med kulturpedagoger i klasserna. Lärarna i det mer välbärgade området hade inte någon kontakt med kulturpedagogerna enligt enkätsvaren.

Social bakgrund

Med social bakgrund menar vi vilken typ av område skolorna ligger i och vilket *ekonomiskt kapital* skolorna äger. Under den sociala bakgrunden faller den sociala reproduktionen in, vilken utbildnings- och kunskapssyn reproducerar skolorna? De två områdena vi gjort vår studie i är väldigt olika klassmässigt, detta skrivs i analysmodellen som *social klass*. I det mer välbärgade området bor man i villa och tillhör generellt tjänstemanna klassen. I det andra området bor det mer arbetslösa, invandrare och låginkomsttagare och räknas till den lägre klassen. Vi vill jämföra de två olika områdena när det handlar om vilka fritidsintressen man kan tänkas ha råd med samt hur högt kulturellt kapital man har.

3.0 Metod

När vi började tänka på val av metod var tidsaspekten det första vi tänkte på. Hur lång tid har vi på oss? Vilken metod kan ge oss den validitet vi behöver för att kunna dra slutsatser om ämnen med relativ hög reliabilitet?

3.1 Val av metod

Valet stod emellan att göra en enkätundersökning som många besvarar eller att välja ut några få intervjuobjekt vars åsikter vi studerar mer genomgående. Om vi valt det senare alternativet hade vi behövt göra ett begrundande över slumpmässigt urval av respondenter och konsekvenser av detta, annars skulle endast undersökningen omfatta de få personer som vi valt ut och inga generaliseringar skulle kunna göras.⁴⁷ ”Hur pass omfattande informationsinsamlingen blir beror på den tid man har till sitt förfogande.”⁴⁸ Vi valde då att använda oss av en enkät för att undersöka lärarnas attityder till de skapande ämnena. Detta för att det blir mindre kostsamt och kan nå ut till en stor mängd människor på en kort tid. Det krävs alltså relativt litet förarbete innan man kan börja bearbeta materialet. Med andra ord, i jämförelse med intervjumetoden som är betydligt mer tidskrävande, ger enkäter mer tid till bearbetning av data.⁴⁹ En fördel med enkäter är också att man inte färgar respondenterna med sin person.

Det är väldokumenterat, att respondenten vid en intervju i större eller mindre utsträckning påverkas av intervjuarens sätt att ställa frågor och följdfrågor.⁵⁰

När man använder enkäter som undersökningsmetod finns det dock även nackdelar. Vi har inga möjligheter att ställa följdfrågor för att nå ett större djup i undersökningen. Det finns även personer som har problem med språk, läsning och skrift som då möjligtvis inte kan få ner sina tankar på papper likaväl som i en intervju.⁵¹

3.1.1 Kvantitet eller kvalitet

Så här beskriver forskaren Sharan B Merriam den kvalitativa forskningen.

[...] utgår man inom kvalitativ forskning från att det finns många verkligheter, att världen inte är objektivt beskaffad utan snarare är en funktion av varseblivning och samspel med andra människor. Verkligheten är en mycket subjektiv historia som behöver tolkas snarare än mätas.⁵²

⁴⁷ Stukát, Staffan: *Statistikens grunder*. Lund 1993 s.64

⁴⁸ Bell, Judith: *Introduktion till forskningsmetodik*. Danmark 2006 s.115

⁴⁹ Ejlertsson, 2005 s.11

⁵⁰ Ejlertsson, 2005 s.12

⁵¹ Ejlertsson, 2005 s.13

⁵² Merriam B, Sharan: *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund 1994 s. 31

Jan Trost skriver i sin bok *Enkätboken* att om man använder sig av frågor som, hur många, hur vanligt m.fl. är det en kvantitativ studie medan om man genom en analys av enkäten försöker finna mönster eller förstå mer sammansatta förhållanden så är det en kvalitativ studie.⁵³

Efter att ha läst detta så har vi kommit fram till att vi ville göra en kvantitativ studie med kvalitativa drag. Vi ville söka finna attityder hos lärare för att procentmässigt kunna se hur intressant skapande verksamhet är i skolan men samtidigt ville vi finna problematik och orsak vilket egentligen hör hemma i en kvalitativ studie. Det behöver dock inte vara någon större skillnad resultatmässigt mellan den kvalitativa och kvantitativa metodiken. Bara för att man har ett kvalitativt perspektiv behöver man inte använda en kvalitativ metod.⁵⁴

3.1.2 Pilotstudie

För att ta reda på om vår enkät var ett pålitligt instrument i vår undersökning gjorde vi ett par pilotstudier. Vår avsikt var att ta reda på om frågorna i enkäten tolkades på andra sätt än vi avsett eller om frågorna gav en felaktig betoning.⁵⁵ Provuundersökningen gjordes på fyra lärare i förskolan som inte var blivande respondenter.⁵⁶ Vi gjorde stora förändringar efter första pilotstudien vilket ledde till att vi fick återupprepa processen. Den andra pilotenkäten gick ut till fyra stycken lärare som inte var klasslärare i en av skolorna som undersöktes.⁵⁷ Sist gavs enkäten till vår handledare som godkände enkäten med förslag på en ändring.⁵⁸

3.2 Forskningsetik

Vid utdelningen av våra enkäter lovade vi respondenterna till stor del anonymitet men total konfidentialitet. Med anonymitet menas att ingen kommer att kunna identifiera dem, inte ens forskarna. Med konfidentialitet menas att vi vet vilka de är men ingen annan kommer få ta del av den informationen.⁵⁹ Vi kunde inte lova respondenterna total anonymitet eftersom vi känner många av lärarna och känner igen deras handstil med mera. Vi berättade att det bara är vi två som kommer att hantera blanketterna och att dessa inte kommer att knytas till skolans namn som respondenterna arbetar på. ”Ett viktigt inslag i forskningsetiken är att inte skada eller utelämna en försöksperson.”⁶⁰ Genom att låta alla enkäter se exakt likadana ut, ända in till positionen på häftklammern får vi ingen insyn i vem som har skrivit på de olika enkäterna. Vi har läst i litteratur att total konfidentialitet utlovats tidigare men brutits igenom sättet rapporten skrivits på.⁶¹ Därför kunde vi inte garantera rektorerna på skolorna att området skolorna befinner sig i inte går att identifiera. Ovanstående är ett hopdrag av Vetenskapsrådets

⁵³ Trost, Jan: *Enkätboken*. Polen 2007 s. 23

⁵⁴ Backman, Jarl: *Rapporter och uppsatser*. Lund 1998 s. 31

⁵⁵ Ejlertsson, 2005 s.35

⁵⁶ Ejlertsson, 2005 s.36

⁵⁷ Ejlertsson, 2005 s.37

⁵⁸ Bell, 2006 s. 150

⁵⁹ Bell, 2006 s. 57

⁶⁰ Wallén, 1996 s.130

⁶¹ Bell, 2006 s. 58

publikation *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet har fyra huvudkrav.

Informationskravet

Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.

Samtyckeskravet

Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet

Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Nyttjandekravet

Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.⁶²

3.3 Urval av respondenter

För att vår studie skulle få erforderlig reliabilitet och validitet såg vi till att våra respondenter representerar lärare överlag. Detta för att få ett så representativt urval av svar som möjligt som kunde hjälpa oss nå svar på våra nyckelfrågor och det mål vi strävar efter.⁶³

Urvalet skall vara en miniatyr av populationen.⁶⁴

Eftersom vi inte hade tid eller medel för att göra en totalundersökning gjorde vi ett stickprov.⁶⁵ Vi har inte ett brett kontaktnät av skolor i Göteborg så gick vi till två skolor vi gjort vår praktik på. Dessa skolor ligger i västra Göteborg i ett mer välbärgat område. För att få en motpol vände vi oss då till en av de intilliggande stadsdelarna som är en invandrartät segregerad del av Göteborg. Genom att välja dessa två poler ville vi skapa en miniatyrpopulation som vi hoppades kunna representera en stor del av lärare generellt. Vårt mål var att nå ut med enkäten till 40 lärare och av dessa 40 få svar ifrån minst 30 lärare. Enligt *Enkätboken* så skall man räkna med en svarsfrekvens på 50-75 %. Alltså om man delar ut 100 enkäter så får man räkna med ett bortfall på 25-50 enkäter.⁶⁶ För att få en stor tillförlitlighet till vår studie hoppades vi på att inte få ett bortfall på mer än 10 enkäter. Vi ville ha så många respondenter för att få en större tillförlitlighet mot verkligheten.⁶⁷ Vi valde att dela ut enkäten till lärare för årskurs 1 till 6. Detta för att läroplanen understryker att de skapande ämnena skall användas i undervisningen och för att vi själva skall undervisa i dessa åldrar.⁶⁸

⁶² Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, finns att hämta på <http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

⁶³ Bell, 2006 s. 17-20

⁶⁴ Trost, 2007 s. 29

⁶⁵ Ejlertsson, 2005 s.19

⁶⁶ Trost, 2007 s.137

⁶⁷ Trost, 2007 s.37

⁶⁸ Lpo94, Skolverket

3.4 Enkätutformning

Detta avsnitt var det mest påfrestande under metodprocessen. Vi gick igenom litteratur angående konstruktion av enkäter och det visade sig vara mer problematiskt än vad vi förväntat oss.

Det är svårare att konstruera en bra enkät än man normalt föreställer sig. Det är synnerligen svårt att formulera frågor till en enkät och man ska bara göra det om man anser sig ha god språkkänsla och en portion sunt förnuft. [...] Man måste redan under *inledningsfasen* (inte när enkäterna kommer tillbaka) fundera över formuleringar och hur svaren skall analyseras. Om man skickar iväg eller delar ut enkäter och bara ber en stilla bön att allt skall fungera, kan det mycket väl visa sig att det inte går att göra något vettigt av svaren⁶⁹

Detta var inledningen till kapitlet ”Utformning och hantering av enkäter” i boken *Introduktion till forskningsmetodik* av Judith Bell.⁷⁰ När vi läste detta förstod vi vikten av att ha en så reliabel enkät som möjligt.

3.4.1 Layout och presentation av enkätfrågor

Efter att ha granskat litteratur när det gäller val av material kom vi fram till att med tanke på den tid vi har haft till förfogande samt våra ekonomiska resurser för genomförandet föll valet på det billigaste alternativet, en enkätundersökning. Enligt litteraturen vi läst skulle detta dock inte vara några problem.⁷¹ Själva enkätens utseende fick sin form efter inspiration av ett arbete gjort av Johan Kivi och Robert Andersson.⁷²

Hur enkätfrågorna presenteras har naturligtvis betydelse för i vad mån presumtiva respondenter tar enkäten seriöst och därigenom verkligen besvarar varje fråga så noggrant som möjligt. En enkät som ger ett hafsigt intryck och som känns ologiskt uppbyggd tas – med all rätta – inte med samma alvar som en väl föreberedd samt snygg och logiskt utformad enkät⁷³

För att öka vår enkäts läsbarhet valde vi att avgränsa de olika frågorna genom att placera dem i olika temaområden.⁷⁴ Nedan avser vi att gå igenom varje tema och förklara val av inramning av de olika frågorna.

- Tema (A)* I detta avsnitt valde vi att placera frågor som kan kategorisera de olika typerna av lärare.
- Tema (B)* Här placerades frågor som kan hjälpa oss att se vilken typ av utbildning samt erfarenhet lärarna har.

⁶⁹ Bell, 2006 s. 137

⁷⁰ Bell, 2006 s. 137

⁷¹ Trost, 2007 s. 53

⁷² Andersson, Kivi, ”Barn utan framtid?” - en studie om Barn- och fritidsprogrammets status vid en [...] Göteborg 2005, Bilaga

⁷³ Ejlertsson, 2005 s. 93

⁷⁴ Ejlertsson, 2005 s. 93

- Tema (C)* I detta avsnitt valde vi att placera frågor som tar reda på lärarnas attityd till skapande ämnen.
- Tema (D)* Här ville vi få svar på i vilken frekvens och hur skapande ämnena används.
- Tema (E)* Lärarna fick här möjlighet att berätta om de anser att det finns någon problematik med att använda de skapande läroprocesserna och vart problemet ligger.

Sist finns en avdelning för fria reflektioner där lärarna kunde skriva ner deras åsikter som de ansåg inte framkom i deras frågesvar.

3.4.2 Framtagning av frågor

Tema (A)

Första frågan handlar om vilken årskurs läraren undervisar i, formuleringen kommer sig rätt naturligt eftersom det inte ligger några värderingar i den, vi vill endast veta vilken åldersgrupp av elever läraren undervisar.

Under Tema (A) anges också lärarens kön. Vi har tittat på olika typer av formuleringar av frågor angående kön. Som t.ex: Vilken kön har du? Är du man eller kvinna? Är du kvinna? Under dessa frågor kommer då svarsalternativen Ja eller Nej. Det är problematiskt att ställa denna fråga utifrån ett genusperspektiv men frågan måste ändå ställas. Vi har valt en variation av frågan är du man eller kvinna och istället formulerat frågan, Jag är, Man___ Kvinna___. Enligt *Enkätboken* är det vanligast att sätta männen först, även kvinnor som skriver enkäter gör ofta detta.⁷⁵

Tema (B)

Dessa frågor handlar bara om som nämnts ovan lärarnas erfarenhet och utbildning. För att kunna göra en uppskattning i vilken grad som skapande verksamhet används är det bra att veta om lärarna har utbildning inom detta område samt hur länge de har arbetat.

Tema (C)

Vi har läst om attityd och åsiktsfrågor och kommit fram till att det finns många faror i formuleringar av svarsalternativen. Exempelvis frågor med svarsalternativen Alltid, Ofta, Sällan och Aldrig. Det som kan bli problematiskt är att många människor har olika referensramar för vad "Ofta" är.⁷⁶ För att försöka undvika denna fara frågade vi istället efter relevans i deras undervisning och deras värdering gentemot skapande verksamhet. Vi valde en skala som går ifrån 1 till 6 för att ingen skall kunna lägga sig på en mittposition som motsvarar en neutral nivå, vi ville tvinga fram ett ställningstagande. Vi fick detta som tips av en lärare som medverkade under vår pilotstudie. Hon sa att dagens enkäter inte ska ge en möjlighet att välja en neutral medelpunkt. Om vi inte tvingar fram ett ställningstagande kan

⁷⁵ Trost, 2007 s. 68

⁷⁶ Trost, 2007 s. 71

det hända att vi får in en stor mängd svarsalternativ som vi inte har en nytta av eftersom de bara säger ”varken eller”.

Tema (D)

Under Tema (D) ville vi veta i vilken frekvens och hur skapande ämnena används. De böcker vi har läst om enkäter (*Enkätboken*, *Enkäten i praktiken*, *Introduktion till forskningsmetodik*, m.fl.) säger alla att denna typ av svarsalternativ kan vara problematiska. Ett problem kan vara svarsalternativ som, aldrig, väldigt sällan. Som nämnts ovan kan vissa människor uppfatta detta som samma svarsalternativ⁷⁷ (många har olika referensramar). Dock går inte dessa svarsalternativ att komma undan, skulle man försöka blir det allt för många svarsalternativ vilket tröttnar ut respondenten. ”Hur man än vänder sig så har man ändan bak”⁷⁸.

Tema (E)

Dessa frågor är till för att ta reda på var problematiken ligger eller om problematiken existerar. När vi formulerade dessa frågor tänkte vi endast på att de skulle vara lätt överskådliga, alltså det skulle vara en klar och tydlig text, ren struktur och inte för mycket frågor. Även enkelhet i språket, frågorna skulle inte kunna misstolkas eller vara för komplicerad formulerade. Frågorna skulle också vara entydiga så att de inte går att tolka på olika sätt, vidare ska frågorna inte vara ledande eller påverka respondenten på något sätt.⁷⁹ Med ledande frågor kan man lätt ofrivilligt färga respondenten.⁸⁰

Eftersom vi inte har stor erfarenhet av enkätundersökningar så tog vi noggrant till oss råd ifrån litteraturen vi läst. Dock går det inte att tillfredsställa alla respondenter när det gäller frågeföljd och frågeformuleringar utan det handlar om en smaksak när man kommer ner till grund och botten.⁸¹ Denna typ av reflektioner genomsyrar mycket av litteraturen vi studerat om enkäter.

3.5 Distribuering av enkäter

Innan vi delade ut våra enkäter tog vi kontakt med rektorerna på respektive skolor och förklarade vårt syfte med undersökningen och om rektorn gav sitt godkännande av studien på dennes skola.

Enkäterna delades ut till skolorna i fråga personligen av oss. Detta för att vi ansåg att vi på kortare tid kan få en högre svarsfrekvens om vi är närvarande för att svara på frågor angående enkäten.⁸² Efter vi pratat med vår handledare samt andra lärare i vår krets förstod vi att det kunde vara svårt att få en hög svarsfrekvens när enkäten riktar sig till lärare. Genom att

⁷⁷ Trost, 2007 s.78

⁷⁸ Trost, 2007 s.78

⁷⁹ Ejlertsson, 2005 s.52

⁸⁰ Bell, 2006 s. 144

⁸¹ Trost, 2007 s. 94

⁸² Bell, 2006 s.150

närvara vid utdelningen av enkäterna försökte vi etablera en samarbetsinställning hos lärarna.⁸³

Precis som vi blivit varnade för blev det problem med att få lärarna att svara på enkäterna. Detta gjorde att distributionen av enkäterna såg olika ut på de utvalda skolorna. Vid två av skolorna lämnade vi enkäterna till en person som tog personligt ansvar för att enkäterna delades ut och fylldes i inom utsatt tid. Vår personliga frånvaro betyder dock inte att enkäterna togs mindre seriöst. Detta gav respondenterna ett par dagar på sig att begrunda sina enkätsvar i lugn och ro och gav dem möjligheten att kontrollera enkätens syfte samt fakta runt enkäten.⁸⁴

Vid de andra två skolorna deltog vi aktivt under hela processen. Genom vår närvaro kunde vi ge varje respondent en personlig beskrivning av enkäten, vilket syfte den hade, vilken grad av anonymitet de hade samt vilka som skulle titta på enkätsvaren.⁸⁵ När vi läst litteratur angående enkäters validitet blev vi varse att mycket hänger på vilken respondenternas uppfattning om oss är. Respondenternas svar kan betraktas som mer trovärdiga om de har förtroende för oss.⁸⁶

För att skapa en god stämning under vår närvaro hos de två ovan nämnda skolorna bjöd vi på fika under tiden respondenterna svarade på enkäterna. Vi är väl medvetna om att detta kunde dra ner kvaliteten men kvantiteten ökar.⁸⁷

3.6 Bortfall

Vi räknade med ett bortfall på tio personer när vi skickade ut enkäten, efter vad vi förstått blir det alltid ett mindre eller större bortfall.⁸⁸ Det finns två olika typer av bortfall, externt och internt bortfall. Med externt bortfall menas att det är personer som vägrat eller inte haft möjlighet att fylla i enkäten och med internt bortfall menas enkäter som inte är korrekt eller fullständigt ifyllda. Om en person vägrar att fylla i enkäten får denne inte ersättas med en annan person.⁸⁹

Vid skola A jobbar 17 lärare och vi fick svar av 15, därmed fick vi ett externt bortfall på 2 personer och av dessa 15 var 3 ofullständigt ifyllda, detta gav oss ett internt bortfall på 3 enkäter.

Vid skola B jobbar 8 lärare och samtliga svarade på enkäten.

Vid skola C jobbar 12 lärare varav 9 svarade, vilket gav ett externt bortfall på 3 personer, av de 9 ifyllda var det ett internt bortfall på 2 enkäter.

⁸³ Bell, 2006 s. 150

⁸⁴ Ejlertsson, 2005 s.11

⁸⁵ Bell, 2006 s. 151

⁸⁶ Trost, 2007 s.46

⁸⁷ Trost, 2007 s.108

⁸⁸ Bell, 2006 s. 151

⁸⁹ Ejlertsson, 2005 s. 25

Vid skola D jobbar 11 lärare varav 8 svarade, vilket gav ett externt bortfall på 3 personer, av de 8 ifyllda var det ett internt bortfall på 3 enkäter.

Totalt fick vi alltså in 32 enkäter som vi kunde bearbeta.

Figur. 5
Bortfall

Skola	A	B	C	D
<i>Externt</i>	2	0	3	3
<i>Internt</i>	3	0	2	3
Totalt	5	0	5	6

Eftersom rektorerna på skolorna givit sitt godkännande till enkätundersökningen och på samtliga skolor har vi haft en person som personligen var ansvarig för enkäterna räknar vi samtliga personer som ej fyllt i en enkät som ett externt bortfall.

Efter all data är insamlad och sammanställd kan man generalisera det interna bortfallet mot resultatet. Man kan se om bortfallen pekar mot det som resultaten visar. Gör bortfallet detta så kan man göra en generalisering och använda dessa data med.⁹⁰

3.7 Generaliserbarhet

Grundidén med generaliserbarhet är ju dels att man skall få fram kunskap om allmängiltiga lagförhållanden (för att förklara, göra prognoser, testa hypoteser) dels att generaliserbarheten är en grund för tillämpbarhet.⁹¹

Syftet med vår studie var att peka på en företeelse som möjligtvis kan finnas även på andra ställen än Västra Göteborg, även om vår studie endast har undersökt denna specifika del av Göteborg och därför har hög generaliserbarhet på en lokal nivå. Har man ett större urval än vad vi har så kan man utifrån detta göra allmänna generaliseringar.⁹² Resultaten vi når via vår studie går naturligtvis inte att tillämpa generellt, de kan dock vara en god förebild.⁹³

3.8 Reliabilitet

Reliabiliteten är hur stor tillförlitligheten är till vårt mätinstrument. Om vi upprepar vår studie och studien visar på samma resultat har vi hög reliabilitet.⁹⁴ Vårt mätinstrument är en enkät, vi har lagt ner mycket tid på att få enkäten så entydig som möjlig, förhoppningsvis tolkar alla våra respondenter enkäten på samma sätt. Reliabiliteten hänger mycket på hur frågorna är ställda, de måste vara ställda på ett korrekt sätt. Frågor som är kompromissade eller helt

⁹⁰ Ejlertsson, 2005 s. 27

⁹¹ Wallén, Göran: *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund 1996 s. 119

⁹² Bell, 2006 s. 147

⁹³ Wallén, 1996 s. 118

⁹⁴ Paulsson, Ulf: *Uppsatser och Rapporter*. Lund 1999 s. 48

enkelt dåligt ställda kan orsaka slumpmässiga svar, svaren är då så pass utspridda så vi inte kan göra en ordentlig mätning vilket ger oss en låg reliabilitet.⁹⁵ En riktigt hög reliabilitet ges då objektet vi avser mäta är stabilt. Om objektet är stabilt skall instrumentet som används vid mätningen ge samma resultat andra försöket också.⁹⁶ Vårt objekt, alltså de fyra skolor enkäterna delades ut till, är inte ett stabilt objekt. När man använder människor som mätobjekt spelar många faktorer in. Personen som fyllde i enkäten hade möjligtvis en dålig dag, han/hon var sjuk, hade inte lust att göra en seriös insats eller blivit påverkad av en utomstående källa nyligen. Som t.ex. ett tv-program om skapande verksamhet som visats kvällen innan.⁹⁷ Med dessa faktorer i beräkningen får vi ha i åtanke att vår reliabilitet inte nödvändigtvis kommer att vara hög fastän vi fått 40 enkätsvar. Det ända riktiga sättet att få reda på om vi har hög reliabilitet är att göra test-retestmetoden, vilket innebär att vi skickar ut samma enkät till samma människor en kort tid efter och se om vi får samma resultat.⁹⁸

3.8.1 Validitet

Med ordet validitet menas om vår enkät mäter det vi avser mäta.⁹⁹ Det vidtagande vi har gjort är att se till att enkäten är så pass väl genomarbetad att frågorna har ett väldigt litet eller inget systematiskt fel.¹⁰⁰ Med detta menar vi att frågorna i princip inte skall gå att feltolka. Om våra frågor eller någon av våra frågor missuppfattas blir både reliabiliteten och validiteten låg.¹⁰¹ Vi har även försökt få ut så många enkäter som möjligt till skolorna för att nå högre validitet. Ett underlag på 40 enkäter ger bra mycket högre validitet än ett underlag på 10 enkäter. Vi har även valt att ha ett par frågor delvis öppna och ett avsnitt med egna tankar för att fånga lärarnas åsikter och tankar runt ämnet. Det finns ytterligare ett problemområde inom validiteten och det är den *inre validiteten*. Med detta menas om vi som driver denna studie mäter det vi tror oss mäta.¹⁰² För att vara extra noga utförde vi ett par pilotstudier för att vara säkra på att enkäten mäter det vi avser den skall mäta.

3.8.2 Objektivitet

Med objektiviteten menas till vilken grad våra egna värderingar påverkar studien.¹⁰³ Försättsbladet till enkäten innehåller vår hypotes som vi driver och denna är en värdering. Vi anser att skapande verksamhet inte har fått fotfäste i skolan och vi vill undersöka om det är så. Är det så vill vi även veta varför. Dock är alla våra frågor i enkäten ställda på ett helt objektivt sätt. Vi har inga ledande frågor eller frågor med värderingar i.

⁹⁵ Ejlertsson, 2005 s. 103

⁹⁶ Wallén, 1996 s.67

⁹⁷ Bell, 2006 s.117

⁹⁸ Ejlertsson, 2005 s. 103

⁹⁹ Paulsson, 1999 s. 48

¹⁰⁰ Ejlertsson, 2005 s. 99

¹⁰¹ Trost, 2007 s. 66

¹⁰² Sharan, 1994 s. 177

¹⁰³ Paulsson, 1999 s. 48

3.9 Bearbetning av data

Vid sammanställning av våra enkätsvar använde vi oss av MS Excell. Programmet är väldigt lätt att föra statistik i, utifrån dessa presentera vi svaren med diagram och tabeller. Tabeller och diagram gör det lätt för oss att åskådliggöra våra resultat för läsarna. Dock skall man vara försiktig med att använda statistik eftersom detta inte får användas om reliabiliteten och validiteten anses vara för låg.¹⁰⁴ Vi anser att det material vi har fått in är tillräckligt för att kunna göra generaliseringar och bedömningar på lokal nivå och möjligtvis visa på en tendens överlag.

¹⁰⁴ Stukát, 1993 s. 11

4.0 Resultat

Här nedan presenterar vi resultatet vi fick ifrån våra enkäter. Enkäten är indelad i teman ifrån A till E.

- Tema (A)* I detta avsnitt valde vi att placera frågor som kan kategorisera de olika typerna av lärare.
- Tema (B)* Här placerades frågor som kan hjälpa oss att se vilken typ av utbildning samt erfarenhet lärarna har.
- Tema (C)* I detta avsnitt valde vi att placera frågor som tar reda på lärarnas attityd till skapande ämnen.
- Tema (D)* Här ville vi få svar på i vilken frekvens och hur skapande ämnena används.
- Tema (E)* Lärarna fick här möjlighet att berätta om de anser att det finns någon problematik med att använda de skapande läroprocesserna och vart problemet ligger.

Vi presenterar ett tema i taget, först frågorna enligt enkäten och därefter de svar vi fick in.

4.1 (A)

A1. I vilket stadie undervisar du, 1-3, 4-6 eller 1-6?

Av dem som svarade var 38 % årskurs 1-3 lärare, 41 % var 4-6 lärare och 21 % var 1-6 lärare.

A2. Är du man eller kvinna?

Av dem som svarade på enkäten var 9 % män och 91 % kvinnor

4.2 (B)

B1. Hur länge har du undervisat?

Vi har delat den yrkeserfarenhet lärarna har i olika grupper. Procentsatsen visar hur länge lärarna har arbetat.

Grupp 1. 0 – 5 år	16 % Av lärarna
Grupp 2. 6 – 10 år	6 %
Grupp 3. 11 – 20 år	19 %
Grupp 4. 21 – 40 år	59 %

B2. Vilken typ av utbildning har du?

Denna fråga handlar om lärarnas utbildning. Vi har delat in detta avsnitt i sex olika områden.

Småskolelärare och Lågstadielärare	44 % Av lärarna
Mellanstadie lärare	19 %
Någon form av skapande verksamhet i sin utbildning	9 %
Lärare årskurs 1-7	9 %
Övriga ämnen (T.ex. Ma, Sv, No, So m.fl.)	16 %
Obehörig lärare	3 %

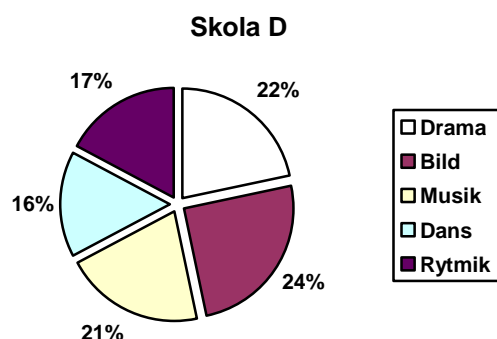
4.3 (C)

C1. Vilken relevans anser du de skapande ämnena har i din undervisning?

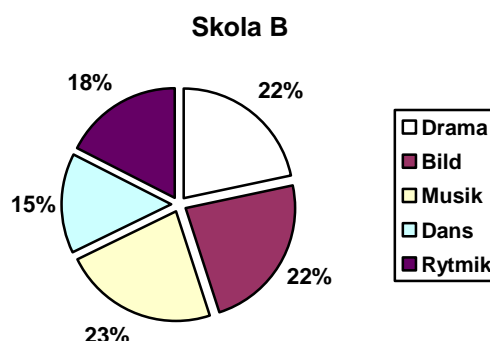
Vi har valt att visa lärarnas attityder till de skapande ämnena i ett diagram. Skola A och B ligger i det invandrarsegregerade området och skola C och D ligger i det välbärgade området.

Procentsatserna visar på de olika uttrycksformernas relevans i lärarnas yrkesutförande. Exempelvis, i figur.6 anser lärarna att rytmik har högre relevans än exempelvis dans.

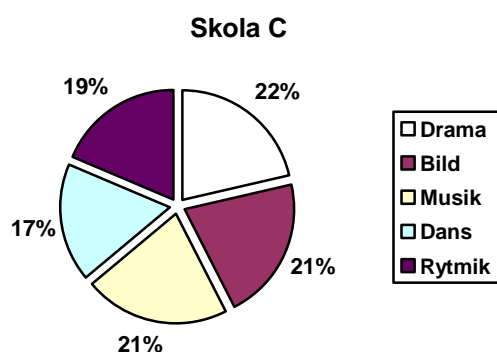
Figur. 6

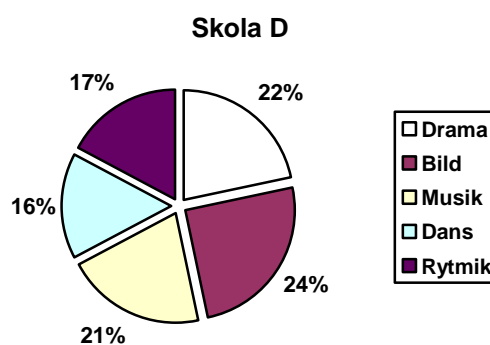
Figur. 7

Figur. 8

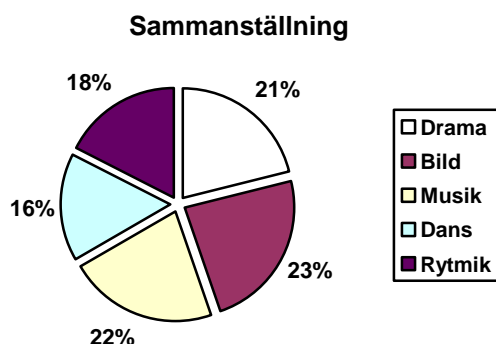

Figur. 9

Vi sammanställde de olika skolornas attityder i nedanstående diagram.

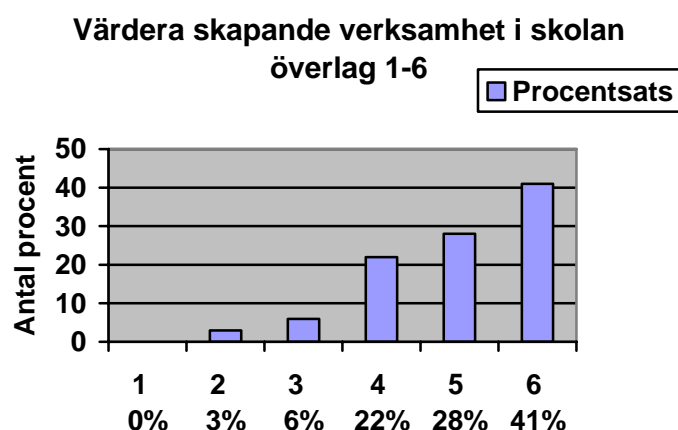
Figur. 10

C2. Värdera skapande verksamhet i skolan överlag.

Här har vi gjort ett diagram som visar lärarnas attityder till skapande verksamhet i de undersökta skolorna. Denna är rankat i skala 1 till 6. 1 betyder att det inte är viktigt i skolan medan 6 betyder att det är mycket viktigt.

Figur. 11

4.4 (D)

D1. Hur ofta använder du dig av de skapande ämnena i din undervisning?

	Skola A	Skola B
A) Flera gånger i veckan	67 % Av lärarna	88 %
B) Någon gång i veckan	25 %	0 %
C) En eller ett par gånger i månaden	0 %	0 %
D) Väldigt sällan	8 %	22 %
E) Aldrig	0 %	0 %

	Skola C	Skola D
A) Flera gånger i veckan	29 % Av lärarna	60 %
B) Någon gång i veckan	57 %	20 %
C) En eller ett par gånger i månaden	14 %	20 %
D) Väldigt sällan	0 %	0 %
E) Aldrig	0 %	0 %

Sammanställning

A) Flera gånger i veckan	63 % Av lärarna
B) Någon gång i veckan	25 %
C) En eller ett par gånger i månaden	6 %
D) Väldigt sällan	6 %
E) Aldrig	0 %

D2. Motivera. När använder du dem? Ex, i samband med andra ämnen eller varför du inte använder dem.

På alla frågor som lärarna fick svara fritt på var det väldigt blandade svar. Vi tar upp de generella svaren och de svar som utmärkt sig.

Först och främst skrev många lärare att *drama* används vid moral- och etikfrågor, särskilt i ämnet livsviktigt.¹⁰⁵ Vid redovisningar är skapande väldigt populärt i alla ämnen, barnen får måla, spela teater med mera för att gestalta deras projekt.

Det flesta svarade att det inte finns så mycket tid över till skapande samt att skapande används som komplement i t.ex. geografi, svenska och engelska. Många lärare säger att de använder sig av skapande flitigt men de uttrycker sig som om de använder det som ett komplement till den vanliga verksamheten. Dock skrev inga lärare att de medvetet använde skapande verksamhet som ett komplement. Ett fåtal lärare svarade att de inte använde skapande verksamhet så ofta eftersom de bara är svenska – matematiklärare. Många lärare påpekar att de har dåliga kunskaper inom området. Skapande verksamhet hade en högre användarfrekvens hos år 1-3 lärarna som menade på att det föll sig rätt naturligt i deras yrkesutövning. En lärare sa att man ej kan arbeta som lågstadielärare om man inte använder skapande verksamhet och kreativitet.

D3. Har dina elever någon uppfattning om att de estetiska läroprocesserna är lärorika att arbeta med?

Ja)	59.5 % Av lärarna
Nej)	9.5 %
Vet ej)	31 %

¹⁰⁵ Livsviktigt är de lektioner som handlar om moral- och etikfrågor. Ett annat samlingsnamn för detta är livskunskap.

Här var det väldigt jämt uppdelat och var ingen markant skillnad årskurserna emellan.

4.5 (E)

E1. Anser du att det är problematiskt att använda sig av de estetiska läroprocesserna i din yrkesutövning?

På denna fråga var det några som kryssade i både Ja och Nej rutan, vi kan inte räkna dessa som bortfall eftersom vi ej har skrivit att man inte får kryssa i båda rutorna i instruktionerna. Därför har vi valt att lägga till en kategori som heter ”Både och” (eller Varken/eller).

Ja)	22 % Av lärarna
Nej)	69 %
Både och)	9 %

E2. Motivera

Majoriteten av lärarna ansåg att det inte var några problem med att arbeta med de skapande ämnena. Vissa tyckte att det var naturligt att arbeta med dem, särskilt i de yngre åldrarna. Många av dem som svarat Nej på frågan påpekade dock att det fanns en viss problematik. De påpekade att det hade för litet utbildning inom ämnena och att det kunde vara stökigt med t.ex. helklass eller brist på bra lokaler. Många lärare ansåg att de behöver mer personal, dels som besitter kunskaperna som behövs och dels till stöd för klasslärarna. Några få lärare tyckte att det var väldigt mycket arbete med baskunskaper i de invandrartäta skolorna, även vanliga ordningsfrågor som t.ex. ta upp pennan, sitta still, kunna språket eller förstå sociala sammanhang med mera. Det är även problematiskt med en för stor kulturkrock, i vissa kulturer får inte flickor och pojkar dansa med varandra eller spela drama, pojkar och flickor skall helst vara separerade enligt vissa föräldrar med annan kulturell bakgrund. Tidsaspekten var också en stor anledning, det finns för lite schemalagd tid för lärarna att faktiskt kunna göra någonting vettigt, föreberelemässigt eller repetitionsmässigt.

E3. Vad skulle kunna göra ditt arbete med de estetiska läroprocesserna lättare?

Tidsaspekten var även här väldigt avgörande för klasslärarna, lärarna vill ha mer tid, mindre barngrupper och mer resurser. Framför allt vill de vara mer än en lärare i klassen när de arbetar med t.ex. drama. En annan aspekt som många lärare påpekade är bristen på bra och rymliga lokaler. Vissa lärare ansåg att det inte fanns plats för skapande verksamhet i den grad de vill arbeta med det eftersom de känner sig så pressade av målen som eleverna skall uppnå.

E4. Finns det tillräcklig kompetens på din skola för att kunna utveckla eller öka användandet av de estetiska läroprocesserna?

Precis som ovanstående har två personer kryssat i både Ja och Nej och vi måste därför lägga till alternativet ”både och” i presentationen av samma anledning som ovan.

Ja)	78 % Av lärarna
Nej)	16 %
Både och)	6 %

Motivera

De flesta ansåg, som siffrorna ovan visar, att det fanns gott om kompetens på alla skolor som deltog i studien. Det fanns dock problem med fördelningen och kunskaper. Vissa avdelningar hade tillgång till personal med mycket kunskap om skapande medan andra avdelningar hade personal som inte kunde något om skapande. Det var även brist på kommunikation på skolorna, många lärare ansåg att det inte fanns tillräckligt med kompetensutbyte på skolan. Några få lärare ansåg att läsa, räkna och skriva kom i första hand. När det var avklarat fick de se vad de hade tid till. Det var även några få lärare som klagade på organisationen. De ansåg att deras och deras medarbetares scheman kolliderade så att de aldrig fick några tillfällen att prata med varandra. Det borde vara schemalagda träffar för alla lärare där kompetensutbyte kunde ske ansåg vissa.

Fria Tankar

Större delen av de fria tankarna handlade om att de tyckte att det var väldigt roligt att arbeta med skapande verksamhet men ovanstående faktorer behöver förbättras för att de skall kunna få utlopp för skapandet. Många skriver också att det finns gott om kompetenser och intressen men att de saknar ett samarbete med professionellt utbildade människor, så som kulturpedagoger och bild- och musiklärare. För övrigt upprepade många lärare sina tidigare tankar som de redan skrivit ner. Såsom tids-, personal- och lokalbrist. De fanns även vissa lärare som fortsatte envisas med att de var svenska – matematiklärare och att de inte hade något med skapande att göra, därför var det svårt för dem att svara på dessa frågor. De sistnämnda lärarna menade att om det inte står på schemat är det inte deras uppgift. En respondent menade på att så länge rektorer och personal inom skolans organisation är tidigare pedagoger kommer ingen utveckling att ske. Om rektorerna är tidigare pedagoger så för även de precis som pedagogerna med sig en kunskapssyn. Respondenten menade på att skolan måste ta in rektorer ifrån t.ex. entreprenörs yrken som kan föra in nya tankar och idéer.

5.0 Resultatdiskussion

Vi avser här diskutera vårt resultat med hjälp av vår analysmodell samt befästa våra teoretiska antaganden med tidigare undersökningar och forskning. Vi presenterar vår diskussion utifrån rubrikerna i vår analysmodell.

5.1 Tradition

5.1.1 Kulturellt kapital

Skolorna som deltog i enkätstudien hade samtliga tillgång till bibliotek i skolan samt i stadsdelen. I det invandrartäta området var kulturpedagogerna en del av verksamheten medan det mer välbärgade området inte hade något samarbete med kulturpedagogerna. Enligt Bourdieus koordinatsystem klassas kulturpedagogerna som vi ser som kulturförmedlare som en grupp med relativt högt kulturellt kapital.¹⁰⁶ Dessa skolor har enligt Bourdieu då högt kapital kulturmässigt men hans koordinatsystem visar samtidigt på att invånarna i den segregerade stadsdelen har ett mindre kulturellt kapital beroende på att deras inkomster är lägre än inkomsttagarna i det mer välbärgade området.¹⁰⁷ Frågan är varför bara den invandrartäta stadsdelen hade samarbete med kulturpedagoger? Vi kan i och med detta konstatera att eleverna i det invandrartäta området har ett större stående kulturellt kapital om vi bortser ifrån ekonomiska variabler vilket kan vara en hjälpande faktor när det kommer till användandet av skapande verksamhet.

Lärarna från samtliga skolor anmärkte i sina motiveringar att det finns tre problem angående arbetet med skapande verksamhet. För det första, för lite tid för att använda skapande i många ämnen, just integreringen mellan ämnesteorin och skapandet är tidskrävande. Den andra gemensamma nämnaren var brist på resurser. Majoriteten av respondenterna som angav detta problem tyckte att det är personalbrist. Samtidigt som lärarna har brist på tid och är ensamlärare för en klass, skall läraren ytterligare försöka föra in skapande verksamhet i sin undervisning. Detta gör att tidsbristen som man redan upplever att man har blir ännu större. Den tredje anledningen var brist på tillfredställande lokaler. Dessa tre tillsammans skapar ett problem som kan vara väldigt svåröverkomligt vilket leder till att skapande lätt blir förbisedd.

5.1.2 Utbildningstradition

Av lärarna som var anställda på skolorna vi utförde vår enkätstudie på hade endast 9 % av lärarna någon form av skapande verksamhet med i sin utbildning. Våra enkäter visar på att skapande verksamhet är viktigt för lärarna och används i stor grad men det är inte problemfritt. Efter att ha studerat styrdokumentet så fann vi att lärarna inte behöver lösa problematiken med användandet av skapandet utan kan bedriva undervisning utan skapande

¹⁰⁶ Bourdieu, 1986 s. 282

¹⁰⁷ Bourdieu, 1986 s. 282

och trots det utföra sitt yrke korrekt. Lpo94 erbjuder lärarna stora tolkningsmöjligheter i formuleringarna av styrdokumentet. Om en lärare är intresserad av de skapande ämnena så kan han/hon lätt "tolka in" de olika formuleringar under det som läraren anser vara skapande verksamhet. Men det går även att välja bort och lämna över undervisningen i de estetiska läroprocesserna till bild och musiklärarna.

Genom rika möjligheter att samtala, läsa, och skriva skall varje elev få uttrycka sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.¹⁰⁸

Ovanstående citat som är en viktig grundläggande värdering tas skriften, samtalet och läsförmågan upp som grundpelarna i den språkliga förmågan. Vad är då språklig förmåga? Kan det inte handla om uttryckssätt, kroppsspråk med mera som faller in under skapandebegreppet? Av målen att uppnå i grundskolan är det bara en punkt som talar om skapande. "Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola [...] har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud."¹⁰⁹ Detta ger upphov till social reproduktion. Som vi tidigare nämnt, (2.4 Social reproduktion) skolan och målen skapar en produkt (eleven). Denna elev produceras av programmets (styrdokumentens) kunskapssyn.¹¹⁰ Om vi inte lär ut skapande verksamhet kommer inte skapande verksamhet att läras ut. En del av problematiken i användandet av skapandet ligger i det ovan nämnda, om inte Skolverket tvingar in skapande verksamhet som uppnåendemål och vidare arbetssätt utan ger lärarna möjligheten att välja bort det kommer ingen förändring att ske. Som vissa enkätsvar påpekade tyckte klasslärarna att de inte behöver arbeta med skapande verksamhet eftersom de inte hade hand om bild- eller musiklektionerna. Att eleven skall utveckla sin förmåga till kreativt skapande är tydligt i styrdokumentet. Detta betyder däremot inte att klasslärarna behöver ta hand om den skapande undervisningen, det kan ses som bild- och musiklärarnas uppgift. Detta är ett tecken på att skapande verksamhet verkligen är åsidosatt. Dessutom ansåg bara 59.5 % av lärarna att deras elever har en uppfattning om att skapande verksamhet är lärorikt. Om man använder skapande verksamhet i sin undervisning utan att göra eleverna medvetna om sin lärandeprocess går en stor del av kunskaperna förlorad. I svenska och matematik gör lärarna eleverna medvetna om sin lärandeprocess och ger dem en inblick i hur de lär sig. Man måste ge eleverna samma inblick i sitt lärande när det gäller skapande verksamhet, annars nekar man som lärare dem en inlärningsmetod som möjligtvis hade passat många elever.

Något som är värt att notera är att lärarna i årskurs 1-3 tyckte att det var lättare att använda sig av skapande verksamhet än lärarna i årskurs 4-6. Några av lärarna i de förstnämnda årskurserna ansåg att det föll sig naturligt att arbeta med skapande. Skapande verksamhet kan traditionellt tyckas vara mer karaktäristiskt för arbete med de yngre åldrarna. Exempelvis ger kursen Skapande verksamhet för tidigare åldrar på lärarutbildningen kursdeltagarna behörighet att utföra pedagogisk verksamhet upp till årskurs 2 efter avslutad kurs. Detta är en norm som de pedagogiska institutionerna har satt. Tydligt anses det att det bara är de yngsta barnen som behöver skapande verksamhet. Om denna uppfattning stämmer är det mer förståeligt att lärarna i årskurs 4-6 har mer problem med skapande verksamhet, eftersom pedagogiska

¹⁰⁸ Lpo94, skolverket s.5

¹⁰⁹ Lpo94, skolverket s. 10

¹¹⁰ Jonsson, 1988 s. 11-12.

institutioner inte anser att det behövs. Ett faktum är att det inte existerar en skapande-inriktad utbildning på lärarutbildningen som ger behörighet till att vara klasslärare upp till årskurs 5 eller 6.

5.1.3 Symboliskt kapital

Majoriteten av respondenterna anser att det finns tillräckligt med kunskaper om skapande verksamhet på skolorna men samtidigt finns det vissa som säger att det inte finns eller att resurserna är snedfördelade. Det finns en medvetenhet om att ägandet av kunskaperna och förståelsen för vikten av dessa inte kommer tillrätta om bristen på kommunikation och samarbetssvårigheter fortgår i skolan. Om organisationen på skolan hade avsatt mer resurser och mer tid till användandet av kunskaperna i skapande verksamhet hade detta kunnat vara en lösning på problemen. I den *Nationella utvärderingen 2003* anger mellan 40 % till 50 % av eleverna som tillfrågats att deras lärare undervisar bra i ämnena musik och bild, medan 10 % till 15 % anser att de undervisar dåligt i respektive ämne.¹¹¹ Detta ger oss en indikation ifrån eleverna i undersökningen att kompetensen inte räcker till fastän majoriteten av lärarna på skolorna säger att den finns och att intresset är stort. En liten del av lärarna i studien vill ha vidare kompetens via fortbildning men det var inte tillräckligt många för att vi skall se det som ett hinder.

5.2 Social Bakgrund

5.2.1 Social klass

Vi har utfört vår enkätstudie i två stadsdelar på fyra skolor. Som tidigare nämnt får lärarna på de två skolorna i det invandrartäta området lägga mycket tid på baskunskaper, såsom svenska, matematik, etik och vanliga uppförande frågor. De använder ordet kulturkrock som ger dem problem i skapande ämnen såsom dans och drama. Tjejer och killar skall som nämnts tidigare helst inte röra vid varandra i många fall och i vissa speciella fall skall de inte ens vistas i samma lokaler. I vissa fall har de även problem med föräldrasamverkan, eleverna är ute sent på natten, ser på tv nätterna igenom, hoppar över måltider hemma och kommer till skolan trötta och omotiverade. Lärarna på dessa skolor säger att detta tar mycket tid i undervisningen men de använde sig ofta av drama i etiska och moraliska situationer. Detta är en gemensam nämnare för skolorna i det mer välbärgade området, dock har inte dessa skolor dessa problem i lika stor utsträckning. Ingen av lärarna på skolorna i det mer välbärgade området skrev något om kulturkrockar eller liknande situationer. Däremot hade området problemet som nämnts ovan att vissa av lärarna på skolorna inte ansåg att det var deras uppgift att arbeta med skapande ämnen. Detta eftersom det tas hand om av musik- och bildlärarna, ”de har bild på schemat” uttryckte sig en av lärarna när denne talade om frekvensen av användandet.

Lärarnas sociala bakgrund vet vi inget om. Vi känner bara till deras val av utbildning och yrke. Av lärarna som svarade på enkäten är en stor majoritet ämnesdidaktiker, de har mer

¹¹¹ Nationell Utvärdering 2003 s. 80

teoretiska ämnen som sina huvudkunskaper vilket tyder på att skapande verksamhet inte är ett huvudintresse.

5.2.2 Ekonomiskt kapital

Med hjälp av budgettabellen som presenteras i 2.5 Analysmodell ser ni en markant ekonomimässig skillnad skolorna emellan. Skillnaden är så pass stor så att vi misstänker att siffrorna inte är kompatibla sinsemellan. De olika stadsdelarna har förmodligen olika budgetmodeller. Vi antar att budgeten som vi fått ifrån Skola A och B innehåller t.ex organisatoriska kostnader m.m.

Det vi kan se med hjälp av tabellen är att vi har uppgifter på att det mer välbärgade området (Skola C, D) har redovisat pengar som endast handlar om elevernas kulturekonomi medan skola A och B endast redovisar pengar till kompetensutveckling som kan men inte behöver innefatta kultur för lärarna eller eleverna. Eftersom vi inte har tillräckligt med underlag på öronmärka pengar från skola A och B så kan vi inte dra några slutsatser om ekonomin främjar eller stjälper den skapande verksamheten i detta område.

5.2.3 Social reproduktion

Efter studiens slut har vi kommit fram till att huvudproblemet ligger i den sociala reproduktionen. Så länge den fortgår kommer ingen markant förändring att ske i hierarkiklyftorna som finns inom ämnena i skolan.

Det var en lärare som hade dramapedagogik som en del av sin utbildning. Denna lärare hade inte arbetat längre än fem år i skolan. De övriga lärarna som har skapande i sin utbildning har bild eller musik och har arbetat i minst tio år som lärare. Detta visar på att skapande verksamhet i huvudsak räknades in bland ämnena bild eller musik i den gamla utbildningstraditionen. Det var ingen som specificerade sin utbildning som skapande verksamhet, estetiska läroprocesser eller kreativt lärande som är begrepp som används om lärandet idag.

Anledning till att vi tar upp detta som en viktig punkt i vår studie är att vi utifrån våra resultat anser att det finns en social reproduktion av ämnehierarkin i skolan. De viktigaste ämnena idag är fortfarande de teoretiska ämnena, såsom svenska, matematik, samhällsorienterade ämnen m.fl. Som tidningarna i det senaste har skrivit ger inte utbildningar med mer praktiska inslag eller ej ämnesdidaktiska på lärarhögskolan och universiteten lärarbehörighet som klasslärare.¹¹² Vill man ha en garanterad lärarexamen där man får undervisa i de åldrar man vill arbeta med gäller det fortfarande att söka teoretiska ämnen (Sv, Ma, No, So) som huvudinriktning.

GR Utbildnings pressmeddelande visar att nästan tre gånger fler söker till samhällsprogrammet än estetiska programmet. Detta kan dock bero helt på en intressefråga

¹¹² Svensson, Peder, (2008) "Fler studenter lurade på sin behörighet", *Göteborgs Posten*, arkivet 080410

men det överraskande är att estetiska programmet ligger på tredje plats när de rankar de populäraste programmen, precis under naturvetenskapliga och strax över det tekniska programmet.¹¹³ Teknikprogrammet upprättades år 2000 och blev väldigt snabbt populärt, många har sökt p.g.a bredden av eftergymnasiala utbildningar som går att söka med denna gymnasieutbildning. Trots detta är det fler som söker till estetiska programmet vilket kan tyda på att intresset hos de personer som söker estetiska programmet är så pass starkt att de inte bryr sig om dess låga status. Samhället idag söker hela tiden efter kreativa och skapande personer till sina företag men dessa egenskaper prioriteras fortfarande inte i skolan. Detta tror vi är p.g.a. den sociala reproduktionen som finns inom skolan. Matematik och svenska är viktigare än skapande verksamhet.

I dagens samhälle är människors status viktigare än det någonsin har varit innan. Idag finns det artefakter på marknaden som innehar ett symboliskt kapital, det vill säga, den nyaste telefonen eller de dyraste byxorna m.m. ger personen hög status. Det är dock inte modet eller telefonen som ger statusen utan samhällets erkännande till symbolen som ger status. Som Bourdieu väljer att beskriva det.

Varför Sanz har gjort succé? Helt enkelt på grund av den goda smaken hos en raffinerad kundkrets som mer och mer vänder ryggen till "industrivaror"¹¹⁴

Enligt Jonsson har skolan misslyckats med att växa ikapp med samhället. Dagens samhälle präglas av individualitet, konsumtion, habegär och egoism. Skolan fungerar inte längre som en socialiserande funktion som den enligt Jonsson skall göra.¹¹⁵ Vi delar Jonssons uppfattning. För att kunna lösa detta problem krävs det att läroplanen utvecklas i takt med samhället och ställer ytterligare krav på skapande verksamhet. Som vi uppfattar det ligger samhällets utveckling före skolans utveckling. Detta leder till att skolan misslyckas med att bryta ner egoismen i människan (göra människan solidarisk och empatisk). Eftersom marknaden nu efterfrågar kreativitet och skapande måste skolan växa i takt med samhället och börja bortse ifrån det ämnesshierarkiska spår som den är inne på.

Vår studie visar att medvetenheten finns hos lärarna om att skapande är viktigt. Problematiken är dock där fortfarande och den är där för att stanna. När vi säger att problematiken är här för att stanna menar vi på att det sker en regression på utbildningsfronten inom lärarutbildningen. Den nya regeringen borde ge de blivande lärarna chansen att utbilda sig utifrån sina intressen. Genom att betona kunskaper i matematik och svenska som obligatoriska ämnen på lärarutbildningen inom de tidigare åldrarna berövas de blivande lärarna på en hel termin. Denna termin var till för att bredda sig inom sitt eget intresseområde, exempelvis konflikthantering, skapande verksamhet, svenska, historia m.m. Har man sökt in på lärarutbildningen på 210hp får du inte längre läsa mer än 210hp. När du läst dessa poäng skall du stå till arbetsmarkandens förfogande. Utbildningen är inte längre till för en själv utan för att tjäna statens syfte. När regeringen beslutade sig för att alla skall läsa kärnämnen matematik och svenska som obligatorium borde de ha lagt till en ytterligare termin så att utbildningen blev på fyra år istället för att hålla fast vid tre och ett halvt år. Vi anser att lärarna

¹¹³ GR Gymnasievalet pressmeddelande 050204

¹¹⁴ Bourdieu, 1986 s. 83

¹¹⁵ Jonsson, 1988 s. 13

måste få bredda sig utefter sitt intresse eller att införa en obligatorisk skapande kurs, detta anser vi även skulle gynna eleverna i årskurserna 3-9 och på gymnasiet.

Våra ovanstående teorier stärks av resultaten vi redovisar i figur.6-11. I figur 6-10 ser vi att ämnen som dans och rytmik inte är speciellt relevanta för undervisningen enligt lärarna. Figur.11 visar att endast 41 % av lärarna anser att skapande verksamhet är mycket relevant i skolan. Av dem som tycker att skapande verksamhet är av stor relevans i skolan är majoriteten lågstadielärare.

5.3 Könsfördelning

Könsfördelningen bland våra respondenter är allt annat än jämn, endast 9 % av de svarande var män. Detta var dock ingen överraskning eftersom yrken inom vård och barnomsorg består enligt samhällstraditioner till stor majoritet av kvinnor.¹¹⁶ Eftersom kvinnor varit dominerande inom denna yrkesgrupp över en lång tid så reproduceras detta i skolan. Majoriteten av dem som arbetar på skolorna vi besökt och arbetat på har varit kvinnor. Detta är en kulturell tradition som förmedlas vidare av samhället såväl som inom familjen.¹¹⁷

5.4 Kompetenser

Vår studie visar att några lärare önskar sig ytterligare kompetensutveckling i skapande ämnen och flera menar på att det är kompetensbrist på skolorna. Detta är ett problem som helt och hållet handlar om rektorernas utbildningsfilosofi. Rektorerna har också med sig en kunskapssyn som de anpassar sin yrkesverksamhet efter. Som nämnts tidigare (4.0 Resultat) så måste skolan möjligtvis ta in organisatorisk personal ifrån yrkeslivet. Detta kan ge upphov till nya tankar och idéer som främjar skolans verksamhet inom kreativitet och innovationsområdet. Det kan också bli ett bakslag där eleverna utvecklar en ännu större egoism och med det minskas skolans inflytande av socialiseringen av elever.

Lärarna måste göras medvetna om behovet av skapande som finns så att de kan driva frågan vidare och sätta press på sina rektorer. Som vi förstår det utifrån våra enkätsvar så anser lärarna att det är en viktig läroprocess med skapande verksamhet men ingen respondent visade på att de ansåg att skapande verksamhet är viktigt som förberedande inför yrkeslivet. De pedagogiska institutionerna måste bedriva ytterligare forskning om denna problematik för att kunna höja statusen och utvidga de fortbildningar som finns inom skapande verksamhet.

5.5 Tid, rum och resurser

Vid analys av resultatet visade det sig att lärarna vill ha mer tid, resurser (personal) och i viss mån bättre lokaler för att kunna utöva denna form av verksamhet. Att ge lärarna mer tid är svårt eftersom få lärare är villiga att arbeta längre arbetsdagar och få rektorer är villiga att

¹¹⁶ Statistiska centralbyrån

¹¹⁷ Jonsson, 1988 s. 11-12.

betala för den extra tiden. Det rör sig snarare om att ge lärarna mindre undervisningstid och mer tid för att planera, dokumentera och utvärdera. För att förverkliga ovanstående krävs mer resurser (som många lärare önskar sig), gärna med en skapande utbildning. Får man tillgång till mer resurser kan man frigöra mer tid, göra elevgrupperna mindre vilket leder till att man får mer tid till varje enskild elev och dess läroprocess. Lokaler har alltid mer eller mindre varit ett ämne under diskussion. Att tränga in 20 elever (i underkant) i ett klassrum som redan är för litet och sedan förvänta sig att de obehindrat skall arbeta med skapande verksamhet är emot all logik. Vi är fullt medvetna om att för att komma en bra bit på vägen krävs det ett större ekonomiskt kapital. En lösning är att utvidga sin egen verksamhet lokalmässigt och resursmässigt istället för att gå på gång hyra in externa källor till skapande verksamhet som t.ex. kulturpedagogerna.

5.6 Styrdokumentet

Som vi nämnt tidigare så måste styrdokumentet stramas åt när det gäller den skapande verksamheten och de estetiska läroprocesserna. Vi tänkte här komma med ett par förslag till formuleringar av strävansmål och uppnåendemål.

Mål att uppnå:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- Har kunskap om de estetiska läroprocesserna och dess betydelse i deras lärandeprocess.
- Kan använda sig av estetiska läroprocesser i sammanhang med ämnesteori.

Mål att sträva efter:

Skolan skall sträva efter att varje elev

- Skall bli en kulturbärande människa.
- Utvecklar sin egen kreativitet och innovationsförmåga. I FN:s barnkonvention står att barn har rätt till rekreation, lek och fritid som är anpassad till barnens ålder samt frihet att delta i det konstnärliga och kulturella livet. Barnen skall även ha rätt till den konstnärliga verksamheten med mera.¹¹⁸

Med liknande formuleringar i styrdokumentet skulle den skapande verksamhetens position och status i ämnehierarkin möjligen kunna stärkas.

.

5.7 Enkätens brister

När vi utformade enkäten höll vi oss till reglerna (som redogjorts för i avsnitt 3.0 Metod) inom den kvantitativa forskningen med enkät som instrument. Efter att ha samlat in alla

¹¹⁸ FN:s barnkonvention artikel 31.

enkäter och börjat utvärdera dem kom vi fram till att enkäten kan ha brister. Vi kom fram till att det var tre moment i enkäten som kan och borde ifrågasättas. Det var *instruktionsdelen* som var på enkätens försättsblad, *frågornas mottagande av respondenten* och det *bortfall* vi fick.

Försättsbladet

På försättsbladet framförde vi vår tes som färgar respondenten, dock fick vi inga svar på enkäten som var av ett medhållande slag. Alltså ingen som svarade på enkäten tolkade det som om vi kom med påståenden eller försökte få instämmanden. Vi gjorde en medveten chansning när vi utelämnade vår definition av skapande verksamhet och estetiska läroprocesser till respondenterna och lät dem använda sina egna referensramar. Vi fann ingen tillfredsställande definition av estetiska läroprocesser vilket bidrog till vårt beslut att utelämna definitionen i enkäten. Detta gjorde att några få av respondenterna tolkade skapande verksamhet och estetiska läroprocesser som något bildlära och musikleära använder sig av och inte de själva. En respondent menade på att allt var skapande för denne, vår perceptionsförmåga, rummet, tiden, leken med mera. Detta gav oss väldigt intressanta svar men frågan är om det gav oss mätbara svar. Med tanke på hur täta resultat vi fick av studien, det vill säga hur respondenterna svarade på liknande sätt kan vi redogöra för att den stora majoriteten tolkade estetiska läroprocesser och skapande verksamhet på samma sätt även om det inte var enligt vår definition. Med tanke på det ovanstående kan man som läsare ifrågasätta studiens reliabilitet och validitet men vi anser att enkäten gav entydiga svar som pekar åt samma håll. ”Det var några avstickare men det är att räkna med.”

När det gäller fråga E1 och E4 svarade några respondenter med två kryss. Både Ja och Nej rutan blev ikryssade vilket egentligen inte ger oss ett svar på frågan. Vi kan dock inte räkna dessa som bortfall eftersom vi efter noggrant övervägande kom fram till att det kan handla om en tolkningsfråga i instruktionerna. ”Markera med ett tydligt kryss i **de ”rutor”** som ingår i vissa frågor”¹¹⁹ vissa tolkade denna instruktion som att de får kryssa i hur många rutor de vill eftersom ordet ett inte är betonat som ”de rutor” är. Vi skulle kunna formulerat instruktionen på följande sätt för att undvika missförstånd. ”Markera med **ett** tydligt kryss i **en** av de **”rutor”** som ingår i vissa svarsalternativ.”

Sista punkten vi diskuterade var bortfallet. Vi följde slaviskt mallarna i litteraturen vi läst angående enkätstudier och var därför tvungna att räkna en del enkäter som interna bortfall fastän de var användbara. Det kan handla om ett felaktigt placerat kryss, obesvarade frågor eller ej korrekt ifyllda svar vilket leder oss till att undra om dessa människor har läst instruktionerna. Vi fann det lite komiskt att majoriteten av de interna bortfallen var ifyllda av män. Det externa bortfallet var relativt stort beroende på tidsaspekten, i vanliga fall har man runt en månad på sig att besvara en enkät utskickad till en större mängd människor men lärarna vi skickade ut enkäterna till fick en knapp vecka på sig.

För att avsluta diskussionen om enkäten vill vi påpeka igen att svaren vi fick var seriösa och enkäten var enligt oss ett reliabelt instrument som gav svar med validitet.

¹¹⁹ Enkäten

5.8 Bortfall

Efter att vi studerat det interna bortfallet märkte vi att även dessa enkäter pekade i samma riktning som vårt resultat visade.

6.0 Slutord

Vi har under vår studies process fått uppfattningen att mycket av den litteratur som skrivits om skapande verksamhet i skolan har nått en stagnation. Vi har funnit att flera forskare refererar till varandra i sina avhandlingar/böcker, en form av "inavel". Eftersom vi inte har funnit någon erkänd forskning inom det område vår studie behandlar drar vi slutsatsen att: Bristen på forskning inom detta område kan bero på att forskarna inte har någon tidigare forskning att referera till eller söka stöd hos. Vi tycker det är märkligt att forskningen inom den skapande verksamheten är så pass begränsad. Pedagogiska institutioner och tidigare forskning om skapande verksamhet visar på att det är svårt att använda skapande verksamhet i skolan men ingen har förklarat eller forskat om varför det är svårt. Vi väntar på en vändning här och ser gärna att någon tar första klivet och kastar sig in på detta område. Våra slutord kan verka hårda och generaliserande. Vi är trots allt noviser inom detta område men vi står för våra åsikter. Vidare vill vi säga att: För att kunna förverkliga de skapande ambitionerna som lärarutbildningen och skolorna har, krävs det en radikal förändring av kunskapssynen. Vi kan inte längre fortsätta i samma spår som alltid där de teoretiska färdigheterna rankas högre än de praktiska. Samhället har förändrats i rask takt de senaste årtionden. Varför följer inte skolan i samma spår?

Epilog

Skolan borde väl vara en avspegling av samhället? Eller är samhället så "sjukt" idag så vi inte kan ha en skola som motsvarar samhället? Jorden är rund men den ligger ändå på en skiva, eller?

7.0 Referenslista

Böcker

Backman, Jarl (1998) *Rapporter och uppsatser*, Lund Studentlitteratur

Bell, Judith (1993) *Introduktion till forskningsmetodik*, Lund Studentlitteratur

Bourdieu, Pierre (1986) *Kultur sociologiska texter*, Stockholm: Salamander

Bourdieu Pierre & Passeron Jean-Claude (1990) *Reproduction in Education, Society and Culture* London: Newbury Park, Calif. : Sage, Finns att hämta på:
<http://ezproxy.ub.gu.se/login?url=http://www.netLibrary.com/urlapi.asp?action=summary&v=1&bookid=47883>

Dahl, Karin & Folin, Göran (1989). Föreningen Kritisk utbildningstidskrift, *Kreativitet/temaredaktion* i Krut 1989:53. Stockholm

Ejlertsson, Göran (1996) *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund Studentlitteratur

Jonsson, Jan O (1988). *Utbildning, social reproduktion & social skiktning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Key, Ellen (1900) *Barnets århundrade*, Stockholm: Albert Bonniers förlag

Lindquist, Gunilla (1989) *Från fakta till fantasi: Om temaarbete utifrån skapande*, Lund Studentlitteratur

Merriam, Sharan, B (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Paulsson, Ulf (1999). *Uppsatser och rapporter – Med eller utan uppdragsgivare*, Lund Studentlitteratur

Stukat, Staffan (1993) *Statistikens grunder*, Lund Studentlitteratur

Tinagli, Irene. Florida, Richard. Ström, Patrik. Wahlqvist, Evelina (2007). *Sweden in the creative age*. Göteborg: Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Finns att hämta på
http://www.hgu.gu.se/Files/kulturgeografi/CRA/OccPaper2007_2.pdf

Trost, Jan (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer – inom humanistiskt och samhällsvetenskaplig forskning*.
URL: www.vr.se/filesserver/index.asp?fil=ZOKCAOA10OJ0

Wallén, Göran (1993). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar

”Fler studenter lurade på sin behörighet”, *Göteborgs Posten* 080410 arkivet (2008)

Illi, Peter (2006) *Skolan ska inte vara verktyg för indoktrinering*, Pedagogiska magasinet nr.3
Lärarförbundets förlag

Lindström, Lars (2007). ”Kan kreativitet läras ut? En bildpedagogisk översikt” i *EDUCARE*,
Vol. 2007:1 Malmö: Lärarytbildningen vid Malmö högskola.

Malmros, Bengt (2000). ”Kreativiteten och kritdammet” i *Tidsskrift för lärarytbildning och forskning*, Vol 2000:2/3, Umeå: Fakultetsnämnden för lärarytbildningen vid Umeå universitet.
http://www.educ.umu.se/presentation/publikationer/lof/lofunr2_3_2000.pdf

Thavenius, Jan (2004) ”Utgå från kultur”, *Pedagogiska magasinet* nr.2 Lärarytbildningen förlag

Internet

FN:s Barnkonvention

GR Gymnasievalet pressmeddelande (2005) Finns att hämta på
<http://www.gr.to/download/18.1580a7b011199b8961a80002018/Pressmeddelande+-Gyintagningen+-2005-02-03.pdf>

National Encyklopedin, Sökord: Estetik, Process

Nationell Utvärdering av grundskolan 03 (2004) Stockholm Finns att hämta på
<http://www.skolverket.se/sb/d/193/url/0068007400740070003a002f002f0077007700770034002e0073006b006f006c007600650072006b00650074002e00730065003a0038003000380030002f00770074007000750062002f00770073002f0073006b006f006c0062006f006b002f0077007000750062006500780074002f0074007200790063006b00730061006b002f005200650063006f00720064003f006b003d0031003300360039/target/Record%3Fk%3D1369>

SCB (2002). *30 största yrkesgrupperna*
URL: http://www.scb.se/templates/tableOrChart_59406.asp

Statens offentliga utredningar (1999) *Att lära och leda - En lärarytbildning för samverkan och utveckling* SOU 1999:63

Styrdokument

Lpo94 (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.*, skolverket

Opublicerat material

Andersson, Robert & Kivi, Johan (2005) "*Barn utan framtid?*" – *En studie om Barn- och fritidsprogrammets status vid en gymnasieskola i Västsverige*, Mölndal, IPD

8.0 Bilagor

- 1. Enkäten**
- 2. Bourdieus koordinatsystem**

BILAGA 1

Hej

Våra namn är Christopher och Johan och vi läser nu sista terminen på lärarhögskolan. Just nu gör vi en C-uppsats som är en vetenskaplig studie, även kallad examensarbete.

Vi har uppfattningen att de skapande ämnena såsom dans, musik, drama med mera inte har fått fotfäste inom skolvärlden och inte ingår i den dagliga verksamheten. Vi har då valt att i vår studie undersöka om detta stämmer, helt enkelt om det finns några komplikationer i yrkesutövandet gällande skapande ämnen och vad detta kan bero på?

Instruktioner

- *Läs igenom frågorna noga och tänk igenom ert svar*
- *Markera med ett tydligt kryss i **de ”rutor”** som ingår i vissa frågor*
- *Var god texta tydligt*
- *Svara gärna på frågorna så utförligt som möjligt*
- *Använd gärna baksidan av papperna om ni inte får plats med era svar på de markerade raderna*
- *Är det något ni undrar över gällande frågorna, tveka inte att fråga*

Tack för er medverkan, vi uppskattar verkligen eran hjälp!

Mvh/Christopher och Johan

A**1. Jag är lärare för årskurs:**1-3 ☐4-6 ☐1-6 ☐**2. Jag är:**Man ☐Kvinna ☐**B****1. Hur länge har du undervisat?**

_____ år

2. Vilken typ av utbildning har du? Ex, hur många år samt ämnesinriktning

C**1. Vilken relevans anser du de skapande ämnena har i din yrkesutövning?
Markera med kryss i rutan du anser stämmer (6 innebär hög relevans)**

Drama	1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
Bild		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Musik		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Dans		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Rytmik		☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2. Värdera skapande verksamhet i skolan överlag, (1 inte viktigt, 6 ytterst viktigt)

1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	---

D

1. Hur ofta använder du dig av de skapande ämnena i din undervisning

- A) Flera gånger i veckan ☐
- B) Någon gång i veckan ☐
- C) En eller ett par gånger i månaden ☐
- D) Väldigt sällan ☐
- E) Aldrig ☐

2. Motivera. När du använder dem? Ex, i samband med andra ämnen eller varför du inte använder dem

3. Har dina elever någon uppfattning om att de estetiska läroprocesserna är lärorika att arbeta med? Ex, drama, bild, musik m.fl

- Ja ☐
- Nej ☐
- Vet ej ☐

E

1. Anser du att det är problematiskt att använda sig av de estetiska läroprocesserna i din yrkesutövning?

- Ja ☐
- Nej ☐

2. Motivera

3. Vad skulle kunna göra ditt arbete med de estetiska läroprocesserna lättare?

4. Finns det tillräcklig kompetens på din skola för att kunna utveckla eller öka användandet av de estetiska läroprocesserna?

Ja ☐

Nej ☐

Motivera

FRIA TANKAR

Vi hade varit väldigt tacksamma över att få ta del av dina tankar angående ämnet, använd gärna baksidan om du behöver mer plats. Tack för din medverkan!

BILAGA 2 – Bourdieus koordinatsystem

Figur 1: Rummet av sociala positioner

Figur 2: Rummet av livsstilar

